პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

კომუნისტი

გაზეთი გამოდის 1920 წლის 3 ივნისიდან

საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ორგანო

КОМУНИСТИ — ОРГАН ЦК КП ГРУЗИИ, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА ГРУЗИНСКОЙ ССР И СОВЕТА МИНИСТРОВ ГРУЗИНСКОЙ ССР

1981 წელი
სუთშაბათი
5 ნოემბერი
№ 254 (18196)
ფასი 2 კაპ.

...ავისუფლების, ბედნიერების ზეიმი

...ქტომბრის სოციალი-
...სტური რევოლუციის
...ბლიოქმული დიდი
...ისწაულთა შემოდგო-
...ადღესასწაული ფუნჯის
...ოთა არაჩვეულებრივი
...ბვით კიდევ უფრო სა-
...ამი ელფერს იძენს.

...ელეულს დიადი საბჭოე-
...ბ მთელ მრავალმილიო-
...ნ ოჯახთან ერთად საქა-
...ველოს მშრომელებიც
...ოდიდეოთხელ აღნიშნა-
...ს 7 ნოემბერს — ამ
...ბისწაულთა დღესასწა-
...ლ, რამეთუ სწორედ მან
...ცა დახანამი კაცობრი-
...ობს ნათელ მომავალს —
...ომუნიზმს.

...ომუნისტური პარტიის
...ენტრალური კომიტეტი
...ოთა მშრომელებლი ტე-
...ალური რევოლუციის თა-
...ოდროვე ეტაპზე არნა-
...ლ წარმატებებს აღწევ-
...ს სახალხო მეურნეობის,
...ნერგეტიკის და კულტუ-
...ის განვითარების ფართო
...ინიციატივებზე, რომელიც გა-
...ტარებულია XXVI
...ოლოგიურ კონგრესზე.

...ულს რომ გაუხარდება,
...ორედ ეხე მაღლიანად
...ომობენ მეთერთმეტე
...ოწლეულის პირველ წელს
...ენ თანამემამულენი. ჯერ
...ჯ, ჩაის უხვი მოსა-
...ი მოიწიეს, მერე შრო-
...ეს ეტაპეტა მევენახეებ-
...ა ალტაცეს, დაუდეგარი
...ნდოს მიუხედავად ხვავი
...ბარაჯა არ დაიკლეს
...ოსამშობლოს. კახელებ-
...ა ყურძნის უხვი მოსავ-
...ი გული რომ იჯერეს,
...ა ალავერდს საქართველ-
...ის დასავლეთის რაიონე-
...ი მეზვრეებთან გადავიდ-
...ა. არც მათ შეურცხვე-
...ი პირი. ყურძნის გადა-
...ამუშავებელ საწარმოებში
...ბაც ტონა ტონაზე მი-
...ქარგასავით ყურძენი.

...ალი შრომით მოწეულ-
...ბერნახული საზეიმო
...ენებზე აყენებს ადამი-
...ს. და აი, მთელი საქარ-
...ველო დაეძარა ობილისო-
...ში. ამ ბეშმარიტად სახა-
...ლო ზეიმზე, რომელმაც
...ელი საბჭოთის ყურად-
...ღება მიიპყრო და რომე-
...ლიც კიდევ უფრო გაინ-
...ერნაციონალდა.

— დღესასწაულის დროს
...ელეულან ვხვდებოდით მხი-
...ულ, ხალხისან ადამია-
...ებს, რომლებსაც სწამთ
...ომავალი, ხარობენ თავი-
...ნი მიღწევებით, ცხოვ-
...რებს პირობებით, — სამ-
...ოლიანად შენიშნა ჩვე-
...ნ საპატიო სტუმარმა,
...ომ ცენტრალური კომი-
...ტეტის პოლიტბიუროს წე-
...ერობის კანდიდატმა, სსრ
...ავშირის კულტურის მინი-
...სტრმა ამხანაგმა პ. ნ. დე-
...ტიევმა.

...ობილისობაზე აგიზგა-
...ებული ძმობისა და ერ-
...თობის ლამპარის სიფაფრ-
...ი ხელოვნებისა და მე-
...ცნიერების ბრწყინვალ-
...ებაზე, რომელიც გა-
...ვიშალა ხაკკ XXVI
...ოლოგიამ

პარტიული ცხოვრება: მიმდინარეობს ანგარიშგება-არჩევნები

სიტყვა დღევანდელზე, ზრუნვა ხვალინდელზე

თბილისთან ახლოს წეროვანში მიწათმოქმედების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტია. ჩვეულებრივი ინტერიერის მეონე შენობას მშვენივრად მოვლილი ეზო-ყურე აქვს. მაგრამ ამ ინსტიტუტმა სახელი არც ლამაზი ეზოთი გაითქვა, სადაც მსოფლიოს თითქმის ყველა ჯიშის ხე ხარობს, და არც ცნობილი მხატვრის ზურაბ წერეთლის ორიგინალურად მოჭიქული აუზებით. ინსტიტუტი ამიერკავკასიის სელექციის ცენტრია და უპირველესად აქ წარმოებული მეცნიერული მოღვაწეობით არის ცნობილი.

ორმოცდათერთმეტკაციან პარტიულ ორგანიზაციას საზრუნავი მთელი წლის მანძილზე საკმაოდ აქვს. ამას სხვა ფაქტორებთან ერთად ისიც განაპირობებს, რომ ინსტიტუტში შემუშავებულ რეიგივე გაჭირვება გვადგას. სასურველ დონეზე არ დგას მეცნიერული კვლევა, თითქოს კარგად ვმუშაობთ, მაგრამ დღევანდელ გაზრდილ მოთხოვნებს მაინც ვერ ვაკმაყოფილებთ. რატომ არ გაიკრიტიკა მომხსენებელმა ის განკოკინებები, რომლებიც ამას იმსახურებენ? რატომ ვდგავართ ისევ და ისევ არწყენინების უვარგის პოზიციაზე?

აღსანიშნავია, რომ კრებაზე თვითკრიტიკა უფრო დომინირებდა, ვიდრე კრიტიკა. ინსტიტუტის განყოფილების გამგემ ნ. ასათიანმა თქვა: დავნერგეთ სიმინდის მარტივი ჰიბრიდები. წლეულს 23 რაიონში პირველად დაითესა ეს ჯიშები. მაგრამ ყველგან კარგად ვერ მოუარეს (ქუჩეში ვერ წაიცალეს). ამის გამო ექვს რაიონში ნათესები დავიწუნეთ, საგაისოდ უფრო მეტ ფართობზე ვაპირებდით ამ ჯიშის სიმინდის დათესვას, მაგრამ ახლა იძულებული ვართ მხოლოდ 15 ათას ჰექტარზე დავთესთ. ინსტიტუტის საქმიანობაში მთავარია თესლის წარმოება. საერთო გეგმას ვაჭარებთ კიდევაც, მაგრამ ასორტიმენტის მიხედვით მაინც ვერ შეასრულებთ, რაც ნაკლად უნდა ჩაგეთვალოს. საჭირო იქნება ამ საკითხის უფრო მეტი ყურადღება მიაქციოს ახლად არჩეულმა პარტიულმა ბიურომ.

სელექციის განყოფილების გამგე ს. ეროტაძე: ინსტიტუტის ავტორიტეტი საკავშირო მასშტაბით გაიზარდა. ეს ჩვენი პარტიული ორგანიზაციის თითოეული წევრის დამსახურებაა. მაგრამ ჩვენვე გვაქვს ნაკლოვანებები სასაწყობო მეურნეობაში და ტექნიკურ აღჭურვაში. ჩვენთან სამეცნიერო კადრების მომზადების საკითხი გაუმჯობესდა. მაგრამ არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ კადრებს ჯერ კიდევ კარგად ვერ ვარჩევთ. ამას ჯეროვანი ყურადღება უნდა მიაქციოს ახლადარჩეულმა ბიურომ...

გამომსვლელის სმენას რეპლიკა მიწევდა: მაინც ვინ არჩევს ამ კადრებს?

კრებაზე ყველა თავისი სატკივრით, საკუთარი სათქმელითო მდის. ინსტიტუტის ახალგაზრდებსაც აქვთ პრობლემები, რომლებზეც ახალგაზრდა მეცნიერთა საბჭოს თავმჯდომარემ ა. მუმლაძემ გაამახვილა ყურადღება: ახალგაზრდა მეცნიერთა წვლილი ინსტიტუტში გამოკვეთილად არ ჩანს. წლეულს ინსტიტუტის სამმა ახალგაზრდა თანამშრომელმა წარმატებით დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია. მომზადებულია კიდევ 4 დისერტაცია. მაგრამ ჩვენი მუშაობის ნაკლად უპირველესად ის უნდა ჩაითვალოს, რომ ინსტიტუტის თანამშრომლები აქტიურად ვერ მონაწილეობენ რესპუბლიკის გარეთ მოწყობილ კონფერენციებში.

კარგი იქნება, თუ ახლად არჩეული პარტიული ორგანიზაციის გაახალგაზრდავებაზე, უფრო ქმედითს დახმარებას გაუწევს კომკავშირულ ორგანიზაციას.

საკვები კულტურების განყოფილების გამგემ ვ. კობეშავიძემ დღეს ერთ-ერთ უნიშვნელოვანეს საკითხს — მეცხოველეობის განვითარებას დაუთმო მთავარი ყურადღება. მაგრამ ამ საკითხს დადებითად გადაჭრა, მტკიცე საკვები ბაზა თუ არ იქნა, შეუძლებელია. ჩვენ შეფობას ვუწევთ მთელ რიგ რაიონებს. გარდაბანსა და თეთრი წყაროს რაიონებში მიეღწიეთ ნარევების დადგენილი პროპორციით თესვას, მაგრამ გასაკეთებელი ჯერ კიდევ ბევრი გვაქვს. სასურველია, რომ კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებთან უფრო საქმიანი და მჭიდრო კონტაქტები გვქონდეს. ზოგნი ჩვენთან მოდიან, ვეხმარებთო და მათ შედეგებიც კარგი აქვთ, მაგრამ ზოგიერთი მეურნეობის ხელმძღვანელები ამისთვის თავს არ იწუხებენ.

ისევ რეპლიკა: თქვენ თუ მიდიხართ მათთან?

რაკიღა რეპლიკებზე მიდგა ჯერი, ჯერ პირველს ვუპასუხოთ: საანგარიშო-საარჩევნო პარტიული კრება რომ დამთავრდა, საქმიანი სჯა-ბაასი კვლავ გაგრძელდა. დაინტერესდით, თუ როგორ არჩევდნენ ინსტიტუტში კადრებს. ჩვეულებრივად, რომელიმე განყოფილების გამგე დირექციაში წარმოადგენს ხოლმე ახალკურსდამთავრებულს თხოვნით, რომ იგი სწორედ მის განყოფილებას გამოადგება. მერე ირკვევა, რომ ყველა ვერ ამართლებს იმედს. საკითხი ასე დგება — ვინ მოდის კვლევითს ინსტიტუტში? აქვს თუ არა უნარი და სურვილი ნამდვილი მეცნიერული შრომისათვის? სელექცია გონებრივთან ერთად ფიზიკურ შრომასაც მოითხოვს. სელექციონერები ხომ წლიდან წლამდე მზესა და წვიმაში მუშაობენ. წარჩინების დიპლომი აუცილებელი პირობაა, მაგრამ ისიც რომ საკმარისი არ არის ხოლმე? ინსტიტუტის მეცნიერები სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში კითხულობენ ლექციებს. ეს ხელსაყრელია იმ თვალსაზრისით, რომ სამეცნიერებას იძლევა მესამე კურსიდანვე შეარჩიონ საჭირო ღირსეული კადრები: მაშინ შეცდომები მომავალ სპეციალისტთა შერჩევაში თითქმის გამორიცხება.

მეორე რეპლიკა მეცნიერებისა და წარმების კავშირის უმნიშვნელოვანეს საკითხს ეხება. აღარ შეიძლება, რომ მეცნიერება გულხელდაკრეფილი ელოდოს, ამა ვის დასჭირდება ჩემი გამოგონილი სიახლეო: თუ აუცილებლობა მოითხოვს, მეცნიერებმა ბრძოლით უნდა დანერგონ ყოველი სასურველი აზრი და წინადადება, მით უმეტეს, რომ ეს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების სიუხვის წყაროდ გვესახება. კოლმეურნეობის თავმჯდომარე ან საბჭოთა მეურნეობის დირექტორი არ მოდის? თავად მივაკითხოთ, მივეხმაროთ და, როდესაც ჩვენ მიერ შეთავაზებული სიახლის ეფექტიანობაში დარწმუნდებიან, თავად აღარ მოგვასვენებენ მერე.

კრება დამთავრდა. ბევრი რამ ითქვა, უფრო ვრცლად, განვავთ, კონკრეტულადაც უნდა თქმულიყო პარტიულ-პოლიტიკური მუშაობის დონის ამაღლების გზებზე, ideologიურ მუშაობაზე, პარტიული კონტროლის ქმედითობაზე. არც წმინდა სამეცნიერო, არც პარტიულ-პოლიტიკური მუშაობა დღევანდელით არ შემოიფარგლება. ადამიანები ხვალინდელზე ფიქრობენ, პერსპექტივებს სახავენ.

ჯ. ქურხული,
„კომუნისტის“ საკ. კორ.

შეეცადოთ კუნაჭტებსა და კავილიონებში

დავაჩქაროთ ციტრუსების ქრეფა-გადამუშავება

შახარაძელმა მეციტრუსეებმა წელს კარგად მოუარეს ლიმონის, ფორთოხლის, მანდარინის ბაღებს. გარჩა დაუფასდათ მეციტრუსეებს, რომ იტყვიან ავ თვალს არ ენახება ნაყოფით დახუნძლული მეციტრუსები.

— მართალია, ჩვენი რაიონის სახელოვანმა მშრომელებმა პირველი დიდი გამარჯვება უკვე იზეიმეს, გასულ წელთან შედარებით 5.158 ტონით მეტი ჩაის ნედლეული დაამზადეს, მაგრამ არც მეციტრუსეობაში არიან ხელმოცარულნი, — თქვა პარტიის მახარაძის რაიკომის პირველმა მდივანმა **ი. თენგიზაშვილმა**, — საგულდაგულოდ მოვლილ ციტრუსოვანთა ბაღებში მწიფდება ნაყოფი. ნოემბრის პირველი დეკადიდან დავიწყებთ კრეფა-დამზადებას. კარგად აკეთონ-დავწონეთ ჩვენი შესაძლებლობანი და გადაეწყვიტეთ სამშობლოს მივცეთ 30 ათასი ტონა ციტრუსი, დაგეგმილი 20 ათასი ტონის ნაცვლად.

საქსოფლდამზადების მახარაძის რაიონული გაერთიანების დირექტორთან ნ. ჭელიძესთან ერთად შევისწავლეთ, როგორ ემზადებიან მეციტრუსეები და ნაყოფის მიმღებ-გადამამუშავებელი ორგანიზაციები მოსავლის უდანაკარგოდ აღებისათვის. შემოწმებამ აჩვენა, რომ რაიონის მოწინავე კოლმეურნეობებმა და საბჭოთა მეურნეობებმა ადრე დაიჭირეს ფაფარიგი, მომმარაგეს საკმაო რაოდენობის ყუთები, წესრიგში მოიყვანეს სასასწორო მეურნეობა, შეაკეთეს საპლანტაციო გზები, მიმღები პუნქტები.

ციტრუსების კრეფისა და დამზადებისათვის სანმეშოდ მოემზადნენ ნატანების ლენინის სახელობის კოლმეურნეობის (თავმჯდომარე — სოციალისტური შრომის გმირი, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი გ. ფოფლაძე) მშრომელები, რომლებსაც ციტრუსოვანთა უზარმაზარი ბაღები აქვთ. ნატანებში წელს 7.000 ტონა მოსავალს პპირდებიან სახელმწიფოს. იოლი საქმე როდია ამოდენა ნაყოფის შემჩიდროებულ ვაზებში მიღება და დანშნულების ადგილზე გაგზავნა. ამიტომ იყო, რომ კოლმეურნეობამ დროულად იზრუნა პავილიონებისა და პუნქტების, მანქანა-დანადგარების რემონტისათვის, მოიმარაგეს საჭირო ყუთები.

სოფელ მერიის კოლმეურნეობის (თავმჯდომარე — გ. ტაკიძე) მეციტრუსეებმაც სანაქებოდ მოუარეს პლანტაციებს, ყველა აგროტექნიკური ღონისძიება საუკეთესო ვადებში განახორციელეს. სწორედ ამიტომ უხვ მოსავალსაც მოელიან. ქვეყანას მისცემენ სულ ცოტა 5.600 ტონაზე მეტ მაღალხარისხოვან ნაყოფს. საამისოდ მზად აქვთ ახალაგებული პავილიონი, ყველა ოჯახმა შეიძინა საკრეფი ჯალათები, გოდრები და სხვ. მერიელები ორგანიზებულად დაიწყებენ და ვადაზე ადრე დამთავრებენ ციტრუსოვანთა კრეფისა და დაბინავების კამპანიას.

მოწონების ღირსია თხინვალის კოლმეურნეობის (თავმჯდომარე — გ. გაგუა, ორგანიზატორ-დამამზადებელი — მ. ეაშაყმაძე) მეციტრუსეთა საქმიანობა, რომლებიც ყოველშრომა მზად არიან შემჭიდროებულ ვადებში მოკრიფონ და გადამუშაონ 1.300 ტონაზე მეტი ციტრუსოვანთა ნაყოფი. სეზონისათვის კარგად მოემზადნენ აგრეთვე სოფლების შრომის, ძმიდთის, ლიხვიფოს და სხვა კოლმეურნეობები, ურეკის, ნატანების, ლაითურის, ნარეჯის საბჭოთა მეურნეობები. მაგრამ ასე როდია ყველგან.

კობულეთის კოლმეურნეობაში (თავმჯდომარე — კ. ჩანჩიბაძე) წელს 1.885 ტონაზე მეტ ციტრუსს მოკრეფენ, მაგრამ მიმღებ პავილიონი ძველი და ავარიულია და ნაყოფის გადამუშავება შეუძლებელია, თუ სასწრაფოდ არ შეაკეთეს. თუმცა ამ ადამისდროინდელი შენობის წესრიგში მოყვანას სჯობს ერთი რიგიანი შენობა ააგონ.

უარესი მდგომარეობაა სოფელ მაკვანეთის კოლმეურნეობაში. აქ მიმღები პავილიონი შეკეთებულია ჩაის პუნქტის შენობაში, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს ციტრუსოვანთა მიღებასა და გადამუშავებას. მაკვანეთელებმა აქედანვე უნდა იზრუნონ ამ და სხვა ნაკლოვანებათა აღმოსაფხვრელად. მით უმეტეს, რომ ციტრუსების კრეფა-დამზადება სუსხიან დღეებშიაც გრძელდება და ისე უნდა ვიმუშაოთ, რომ არც ერთი კილოგრამი ნაყოფი არ დაკარგოს.

ლანჩხუთელი მეციტრუსეები წლეულს უკვე მოემზადნენ ციტრუსოვანთა კრეფა-დამზადების სეზონისათვის, ვიდრე წინა წლებში, წლევანდელ სეზონში 5 ათას ტონაზე მეტი ნარინჯოვანი მოიკრიფება. ამისათვის დროულად მომმარაგეს ყუთები, გაარემონტეს და წესრიგში მოიყვანეს მიმღები პუნქტები და პავილიონები, რომლებიც დაკომპლექტებულია შესაბამისი კადრებით.

კრეფის სეზონისათვის კარგად მოემზადნენ ჩოჩხათის მარქსის სახელობის კოლმეურნეობის (თავმჯდომარე — კ. სარჯველაძე, პავილიონის გამგე — დ. ტუღუში) მშრომელები. აქ დროულად შეიძინეს ციტრუსოვანთა კრეფისათვის საჭირო ინვენტარ-მოწყობილობა. პავილიონი სრულ წესრიგშია სეზონის ორგანიზებულად დაწყებისათვის. აქაური მეციტრუსეები სახელმწიფოს მიჰყიდიან სულ ცოტა 2 ათას ტონაზე მეტ ნაყოფს.

ციტრუსოვანთა კრეფა-გადამუშავიებას მომზადებული ხვდებიან ღრმაღელის ციტრუსოვანთა მეურნეობის (დირექტორი — ი. გოგუა, პავილიონის გამგე — ნ. ყურწუმია) მშრომელები, რომლებსაც გადაწყვეტილი აქვთ მოკრიფონ და გადაამუშაონ 1.700 ტონაზე მეტი ციტრუსოვანთა ნაყოფი. მზად არიან აგრეთვე მამათის, აკეთის, აცანის, სუფსის კოლმეურნეობათა მეციტრუსეები.

სოფელ ნიგვზიანის კოლმეურნეობის ცენტრში ამ ორიოდე წლის წინათ დაანგრიეს პავილიონის შენობა, მაგრამ სამაგიერო ჯერ არ აუშენებიათ. პავილიონის მიმღები პუნქტი შეუფერებელ ბინაშია შეკედლებული. ეს სერიოზული ნაკლი რაც შეიძლება მალე უნდა გამოსწორდეს, თორემ მოახლოებული კრეფის სეზონი ამას არ გვაპატიებს.

ციტრუსოვანთა გადაზიდვის ორგანიზაცია დიდად არის დამოკიდებული რკინიგზის ტრანსპორტის გამართულ მუშაობაზე. ვესაუბრეთ ამიერკავკასიის რკინიგზის სამტრედიის განყოფილების უფროსს ამხ. რ. ვაშაკიძეს, რომელმაც გვითხრა, რომ განყოფილების მუშაკები ყველა საჭირო ღონისძიებას განახორციელებენ, რათა ტიცრუსოვანთა გადაზიდვა მოაწყოს თანამედროვე მოთხოვნათა დონეზე.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია, რომ ზოგიერთი უპატრონო კაცს აქედანვე უჭირავს თვალი რესპუბლიკის გარეთ ციტრუსოვანთა გაზიდვაზე. ყველა გზა უნდა დაეუბშოთ მათ. მილიციის მუშაკებთან ერთად უნდა გამოვიყენოთ საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ძალა სპეციალისტების ასაკრძალავად, რომ მრუდე გზა თავიდანვე მოვუჭრათ ქორაგებს.

ბ. ჩხაიძე,
„კომუნისტის“ საკ. კორ.

ავყვა სინათლე

მამულო, საყვარელო

„დიდი სვანეთი“ შუა საუკუნეებში ტერიტორიულად შეიბოჭა, მურისა და ჯვრის კლდეკარებს შორის, ცხენისწყლისა და ენგურის ხეობებში მოექცა.

საბჭოთა საქართველოს მაღალმთიანი კუთხის — სვანეთის განუმეორებელ სილამაზეს ქმნის ბუნება: თვალწარმტაცი ტყეები, ბუმბერაზი მთები და ცაღაზიდული მწვერვალები, მყინვარიანი უღელტეხილები, ტრიცხვი წყაროები და კლდეებზე დაკიდული თეთრი ჩანჩქერები, მინერალური წყლები, ალპური და სუბალპური სალოცავები, გამოჯე ხელით ნაქარგი ყანები და სარწყავარხებიანი ყვავილოვანი სათიბები. ტყეებს, კლდეებს, მოსახიბლაობას მატებენ მათი ბინადარნი — შურთხები, არჩვები, ჯიხვები, მდინარეებს — კალმახი, გარეთმოს — ჯანსაღი კლიმატი, გამჭვირვალე ჰაერი, ხან საოცრად მცხუნვარე მზე, ხანაც მუქზე მუქი ღრუბელი და ნისლი, — „ფიქრი მთებისა“.

კოლორიტულ გარემოსთან შეხამებულია ძველისძველი საცხოვრებელი კომპლექსები, ციხე-კოშკები, თანამედროვე სახლები.

სვანეთის უპირველესი მშვენება ადამიანია, — თვალტანადი, ამაყი, სპეტაკი და მუყაითი მოქალაქეები, — მამულის მოყვარულნი, სტუმრის მოალერსენი.

მოიელებმა თქმა... სვანეთი, ფშავ-ხევსურეთი, თუშეთი, ხევი, მთიულეთი ერთ სიმაღლეზე ჩამწკრივებულან და საქართველოს თვალფიხიერ გუშაგად დასდგომიანო“. სამშობლოს უსაზღვროდ ერთგულ მთიელებს საქართველოში უმნიშვნელო ადგილი რადი განეკუთვნებათ. ამიტომაც მთის პრობლემა დიდი ხანია დგას ჩვენს რესპუბლიკაში. მშრომელთა მატერიალური და კულტურული ცხოვრების გაუმჯობესებისდაკვალად იზრდება მთის მოსახლეობის მოთხოვნილებებიც. აუცილებლობა აყენებს, სახელმწიფო რეგულირების გზით, მთისა და ბარის მოსახლეობის ცხოვრების დონეში არსებული განსხვავების დაძლევის ამოცანას, ანუ მთის მოსახლეობის ცხოვრების შესაბამის გაუმჯობესებას, რაც ბევრ სიძნელესთან არის დაკავშირებული. უამპირობოდ, ჩვენს დინამიკურ დროში, მოსახლეობის მიგრაციისა და ურბანიზაციისას, მთა გაუკაცრიელდებოდა.

საბჭოეთის დიდი კანონით გამრჯე ადამიანს შემოქმედებითი შრომის პირობები უნდა შეექმნას ყველგან — ბარშიც და მთაშიც. ეს გარემოება ავიწყდებოდათ ახლო წარსულში, როცა მთიელებზე ზრუნვით თავს მაინცა და მაინც არავინ იტკივებდა, მთის მოსახლეობა ბარში „გეგმიანად“ გადაჰყავდა. უზრუნველობამ და მოუფიქრებლობა ღონისძიებებმ ჩვენს მთას დიდი ზიანი მიაყენა.

რესპუბლიკის მთიანეთისადმი ამგვარ „ზრუნვას“ საზოგარი ახლანან დაედო, — ჩვენში დამკვიდრებული ანტისაზოგადოებრივი მოვლენების, მათ შორის მთის რაიონებისადმი უსულგულო დამოკიდებულების, ძირფესვიანად დაძლევისათვის მრავალფეროვანი საქმიანობა წარმატებით გაიშალა.

შენდება, მშვენდება

რესპუბლიკის პარტიული და საბჭოთა ხელმძღვანელობა მთის პრობლემას უდიდესი გულისყურით ეკიდება, მისი ეკონომიკის აღმავლობის ახალი რეზერვები გამოინახა, რის წყალობითაც მთის მოსახლეობის ცხოვრების დონე თვალსაჩინოდ ამაღლდა. აქეთკენაა გამიზნული ზემდგომი ორგანოების დადგენილებანი რესპუბლიკის მთიანი რაიონების ეკონომიკური განვითარების ღონისძიებათა შესახებ, რაც ლენტეხისა და მესტიის რაიონებშიც რეალურ სახეს იღებს.

ბოლო წლების სვანეთში მთელი სიცხადით გამოვლინდა რესპუბლიკის ახალი ხელმძღვანელობის ენერგიული და ეფექტიანი ზრუნვის კეთილსაყოფიერება. ამის საილუსტრაციოდ ამჯერად სიტყვას მხოლოდ მესტიის რაიონზე ჩამოვიტანდით.

რაიონი საუცხოოდ მარაგდება სამშენებლო და სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკითა და მოწყობილობით, სამრეწველო და სასურსათო ნაწარმით. მოკლე დროში აშენდა ბევრი სკოლა, საბავშვო ბაღი და ბაგა, ტურბაზა, სასტუმრო, კინოთეატრი, ადმინისტრაციული, სამეურნეო და საყოფაცხოვრებო დანიშნულების შენობები.

რაიონში, სადაც ცხოვრების საეტაპო განახლებისა და აღმასვლის ხანა დაიწყო, კომკავშირის რაიკომის თაოსნობით და რაიონის მშრომელთა, პირველ რიგში ახალგაზრდობის მოხალისეობით ბოლო წლებში საზოგადოებრივ საწყისებზე, აშენდა სოფელ მულახის ილია გაბლაიანის სახელობის სპორტული კომპლექსი, დაბა მესტიის მიხეილ ზერგიანის სახელობის ახალგაზრდული კლუბი, სოფელ ლატალის გურამ თიკანაძის სახელობის კომპლექსი, სოფელ ეცერის ახალგაზრდული კლუბი, შენდება სოფელ იფორის მირზა გელოვანის სახელობის ახალგაზრდული კლუბი.

რამდენიმე წელიწადში ბევრის აშენება მოესწრო. რაიონის მშრომელთა განსაკუთრებული აღტაცება გამოიწვია მათთვის სამი საშვილიშვილო საქმის დაგვირგვინებამ: ბოლო 3-4 წელიწადში ახდა რაიონის მკვიდრთა ოდინდელი ოცნება — დამთავრდა ზუგდიდ-მესტიის საავტომობილო გზატკეცილის რეკონსტრუქცია, დასრულდა რაიონის ელექტრიფიკაცია, აკმაყოფილდა ტელეეკრანი.

ეს სამი მოვლენა რესპუბლიკური რეზონანსის სახალხო ზეიმებით აღინიშნა, ამას გამოეხმაურა რესპუბლიკური და საკავშირო პრესა, რადიო, ტელევიზია.

ყოველივე ეს მიღწეულია საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის და რესპუბლიკის მთავრობის ყოველდღიური ზრუნვით, რაიონის მესვეურთა მიზანსწრაფული თაოსნობით, ენერგიულმა ბიუროებმა, ენერგიულ კოლექტივის მონაწილეობით, მეზობელი რაიონების ძმური დახმარებით, ადგილობრივი მოსახლეობის შრომითი ენთუზიაზმით.

მიღწეული ბევრია, დრო მაინც ახალ მიზან-ამოცანებს აყენებს, შენების შესაძლებლობები დიდია, თუმცა მათი რეალიზაცია მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია რაიონის მშრომელთა ცხოვრებისეულ პოზიციაზე, საზოგადოებრივ აქტიურობაზე, შრომითს შემართებაზე. მესტიაში შეგულის 42-კილომეტრიანი გზის მშენებლობა, მეურნეობის დარგების სპეციალიზაცია, ახალი მშენებლობები რაიონის მშრომელთა გარჯით უნდა განხორციელდეს.

ამიტომ აღსაკვეთია ისეთი პრაქტიკა, როცა რაიონში გეგმების შესრულებას აფერხებს ადგილობრივი მუშახელის მნიშვნელოვანი ნაწილის წასვლა რაიონისა და რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ სამუშაოდ. უამისოდ სახალხო დოვლათის წარმოებაში რაიონის წვლილი ვერ გაიზრდება, იქაური მწარმოებელი მოსახლეობა უპირატესად მომხმარებლადღა მოგვევლინება.

როგორც ცნობილია, მესტიის რაიონის სოფელ ხაშის ტერიტორიაზე, ადგილ ლალხორალში (ხაშის ცენტრიდან 3 კილომეტრზე) დაიწყო 196,5 მეტრი სიმაღლის თაღოვანი კაშხალის მშენებლობა, რომელიც რაიონის მშრომელთა დასაქმების ასპარეზად უნდა იქცეს. ეს იქნება ენგურჰესის შემდეგ სიმძლავრით მეორე ჰიდროელექტროსადგური საქართველოში.

სოფ. ხაშის გარეუბანში მშენებარე ჰესს, რომელიც ადგილ ხუდოხიდან 34 კილომეტრზეა, თავიდანვე ხუდონჰესი დაერქვა, რაც, ადგილობრივმა მოსახლეობამ, ბუნებრივია, გაუგებრობად მიიჩნია. ამჟამად, შესაბამისი კომპეტენტური ორგანოები ცდილობენ ამ უზუსტობის გასწორებას, თუმცაღა ეს ტექნიკურ სიძნელეებს უკავშირდება (სახელწოდება შესულია სადირექტივო და საგეგმო ორგანოების დოკუმენტებში).

დავიცვათ ბუნება

ენგურის ხეობაში ჰესების მშენებლობისას უდიდესი წინდახედულობა გვმართებს რეგიონის ბუნების დასაცავად, გარემოს ნორმალური ეკოლოგიური განვითარების უზრუნველსაყოფად. მტკიცედ უნდა სრულდებოდეს მიწის, წყლის, წიაღის, ტყის მოქმედი კოდექსები, რესპუბლიკის ხელმძღვანელობის მითითებები ბუნების დაცვის გაძლიერებისა და ბუნებრივი რესურსების უკეთ გამოყენების თაობაზე. პირველ რიგში უნდა გავუფრთხილდეთ ტყეებს.

ენგურჰესის მშენებლობასთან დაკავშირებით, 1962 წელს მესტიის რაიონის სატყეო-სამრეწველო მეურნეობა გაუქმდა, — იქ ტყის ჭრა და დაცურება უნდა შეწყვეტილიყო, რაიონის ტყეების გულშემატკივართა აღტაცება ამაო გამოდგა: რესპუბლიკის ხეტყისა და ხის დამამუშავებელი მრეწველობის სამინისტრომ მალე აღადგინა „სვანეთის სატყეო უბანი“, რომელიც ისევ ჭალეჯიხის სატყეო-სამრეწველო მეურნეობას დაუქვემდებარა.

რა გამოვიდა? სვანეთის ბარიტის წარმოებისა არ იყოს, ეექსპლოატაციას უწევენ მესტიის რაიონის ტყეებს, მუშახელიც მეტწილად ადგილობრივია, მთავარი ხელმძღვანელობა კი რაიონის ფარგლებს გარეთაა. ამ გარემოებას ზოგიერთნი იმით ამართლებენ, თითქოსდა მესტიის რაიონს არ ძალუძს ხე-ტყის დამზადების გეგმის შესრულება. ეს მაშინ, როცა 1962 წლამდე მესტიის რაიონი წლიური გეგმით გათვალისწინებული 130 ათას კუბურმეტრზე მეტ სამასალე მერქანს ამზადებდა, ამჟამად კი „სვანეთის სატყეო უბანს“ გეგმა 30 ათას კუბურმეტრსაც არ აღწევს.

ბევრი რამ ითქვა და დაიწერა სვანეთის ბუნების დაცვაზე, ტყეების მდგომარეობაზე... — ყველაფრიდან ჩანს, რომ კვლავ გრძელდება კანონდარღვევით, კერძოდ, გასასხვისებელი მერქნის ჭრა, ისიც მეტწილად ხე-ტყის ძვირფასი ჯიშებისა.

ამ ფაქტს, ბევრ სხვა ცნობილ გარემოებასთან ერთად, ადასტურებს ე. წ. „ხერგილების“ აგებდითი თავგადასავალი.

სვანეთის სატყეო უბნიდან მერქნის მანქანებით გაზიდვისას უნებართვოდ დამზადებული ხეტყის გატაცება რომ აღიკვეთოს, ხაიშ-ჯვარის გზაზე მესტიისა და წალენჯიხის რაიონებს სხვადასხვა ადგილას თავ-თავისი („ხერგილი“, საყარაულო პუნქტი (ჯიხური) აქვთ. საქმეში ჩახედულნი ამბობენ: „ამ ხერგილებს თვითონ სჭირდებათ ხერგილებიო“. არაფერს ვიტყვით იმ ზოგჯერულ „კონკურსზეც“, რომელიც „ხერგილის“ გუშაგობისათვის იმართება, მაგალითად, ხაიშში.

ჩანს, რომ ხე-ტყის გამტაცებლებს ძვირი უჯდებათ უნებართვო მერქნის გაზიდვისას „ხერგილების“ გუშაგებთან მორიგება, ამით გამწარებულებმა თავის დროზე უმოწყალოდ გადაწვეს ორივე „ხერგილი“, რომელთაგან ფერფლღა დარჩა.

სვანეთის ტყეების სატყეო-სამრეწველო მეურნეობაში იშვიათად თუ აღმოაჩნდა ნამდვილი მეგობრები, თუმცა ტყის ჭრის უბნებში მოწყობილ „რევიზიებს“ რომ ვერწმუნოთ, გამოვა, რომ იქ ტყის ეექსპლოატაციისას ერთი ბუჩქიც არ გათელილა, რომ ჭრამ ტყეს კი არ ავნო, არამედ არგო.

სვანეთში ტყის უნებართვო ჭრას ბოლო არ უჩანს. ტარასპორტით მერქნის გაზიდვა კონტროლს ნაკლებად ექვემდებარება.

მაღალმთიანი და „კრიტიკული დახრილობის“ რელიეფის რეგიონისათვის ტყე საიმედო აბჯარი და ჯავშანია. ბუნების ეს სასწაული არეგულირებს ნალექების ქმედობას, ხიდაგს იცავს მეწყერულ და ეროზიული მოვლენებისაგან... ყოველივე ამას „ჯეროვანი ანგარიში უნდა გაეწიოს.

1962 წლიდან, როცა მესტიის რაიონს ჩამოერთვა „სვანეთის სატყეო უბანი“, ტყეების უდიერმა ექსპლოატაციამ და უნებართვო ჭრის მასშტაბმა იმატა. მესტიის რაიონის მშრომელთა სურვილს რომ ჯეროვანი ანგარიში გაწევდა, სვანეთის ტყეების ექსპლოატაცია კვლავ ამ კუთხისთვის უნდა მიეხედოთ, რაც მით უფრო მოსალოდნელი იყო, რომ ამ ბოლო 17 წლის მანძილზე ტყეების რაიონის ხელმძღვანელები რაიონის მშრომელებს აღუთქვამდნენ, „სვანეთის სატყეო უბანს“ დავბრუნებთო. ეს დაპირება დღემდე ვერავინ შეასრულა. რატომ?

მიკუთხიერების გამო, ვიწრო საუწყებო ინტერესებისადმი საზოგადოებრივი აზრის მიუღებელი და მიუტევებელი დაქვემდებარების გამო.

ძეგლები სეიფში

დღეს ყველასათვის ცხადზეუცხადესია, თუ რა დიდ მზრუნველობას და რუდუნებას იჩენს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი და მთავრობა ისტორიული ძეგლების დაცვისა და შენარჩუნებისათვის. მოკლე დროში რამდენი სასიკეთო რამ გაკეთდა საამისოდ. და სწორედ ამ ფონზე გულგრილობა და დაუკვირვებლობა მოუთმენელია.

მკითხველის ყურადღებას მივაპყრობთ ჯვარის თხემზე, სვანეთის ერთ-ერთი ისტორიული კარიბჭის, განმაკარგულებელ სიმაღლეზე მდებარე სვანურ ციხე-კოშკს, რომელსაც ჰესის მშენებლობამდე მედგრად გადაეტანა საუკუნეები. კარიბჭის ეს მშვენება 1962 წლამდე ამაყად გამოიყურებოდა, შემდეგში მას უპატრონობის მსახვრალი ხელიც შეეხო — ნახევრად დაინგრა. ენგურჰესის მშენებლობის შუაგულში, ხელუხლებელ ადგილს მდებარე კოშკი სულს ღაფავს. ამ ბოლო დრომდე ვერავინ მოიცალა ძეგლისათვის, რომელსაც არაერთი ძველი, გულში ჩამწვდომი სვაური ლეგენდა-გადმოცემა უკავშირდება. აღდგენა-გამაგრებისათვის სულ ცოტა ყურადღება და სულ ცოტა ცემენტია საჭირო.

ძალაშია სახელმწიფო კანონი „ისტორიისა და კულტურის ძეგლთა დაცვისა და გამოყენების შესახებ“, მიღებულია საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და მთავრობის დადგენილება „რესპუბლიკაში ისტორიის, კულტურისა და ბუნების ძეგლების დაცვა-გამოყენებისა და ამ საქმის გაუმჯობესების ღონისძიებათა შესახებ“, არსებობს რესპუბლიკის მთავრობის გადაწყვეტილება უშგულისა და ზოგიერთი სხვა ისტორიული დასახლების „სახელმწიფო ნაკრძალად გამოცხადების შესახებ“, ძეგლების დასაცავად და სარესტავრაციოდ მოწოდებულია არაერთი რესპუბლიკური და რაიონული დაქვემდებარების საზოგადოებრივი ორგანიზაცია და სპეცსამსახური.

ერთი სიტყვით, ძეგლთა დაცვა სახელმწიფო პოლიტიკის რანგშია აყვანილი, ძეგლების მოვლა-პატრონობა არაერთ უწყებას ავალია. მეტ გულმოდგინებას უნდა იჩენდეს ყველა, ვინც მოწოდებულია უზრუნველყოს ძეგლთა სარესტავრაციო სამუშაოების პერსპექტიული დაგეგმვა, აღკვეთოს სახსრების დაჭარბება, ადგილობრივი ხელისუფალნიც სახელმწიფოებრივ მიდგომას უნდა იჩენდნენ ძეგლების დაცვისა და გამოყენებისადმი. ამ საქმეში ჩაბმული უნდა იყოს ფართო საზოგადოებრიობა. ხსენებულ საკითხზე ამას წინათ კარგი გადაწყვეტილება მიიღეს მესტიის რაიონის ხელმძღვანელმა ორგანოებმა, მაგრამ დადგენილებანი ზოგჯერ, სამწუხაროდ, ქაღალდზე რჩება, საქმე კი მკვდარ წერტილზე იყრება. ასეთი ბედი ეწია, მაგალითად, საქართველოს აკადემიკოს ს. ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო მუზეუმის ფილიალის — სვანეთის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის აგების შესახებ 8 წლის წინათ მიღებულ დადგენილებას. შენობის პროექტისათვის კონკურსიც მოეწყო. საუკეთესო პროექტის მაკეტი რესპუბლიკის პრესაში გამოქვეყნდა, მესტიაში სამშენებლო ადგილიც გამოიყო. მშენებლობა 1978 წელს უნდა დასრულებულიყო, თუმცა დღესაც არ დაწყებულა. და ეს

...ნგურს შხარამდე

...ესტიის რაიონის წარსული, აწმყო და მომავალი

...ცნობილია, რა დიდი გულისყურით ...დება ჩვენი რესპუბლიკის ხელმძღ...ელობა მთის რაიონების განვითარე...ს. ...ამის თაობაზე ზემდგომი ორგანო...ის მიღებულ დადგენილებებს თანდა...ნობით ფრთები ესხმება, გაჰყავთ გზე... და მაღალი ძაბვის ელექტროხაზი, ...ენებენ კულტურულ-საგანმანათლებ...ო დაწესებულებებს და სხვ.

ჩვენი გაზეთის სპეციალური კორეს...ონდენტი **გელა ჟოჟიაშვილი** ორ...კვირიანი შემოქმედებითი მივლინებით იყო მესტიის რაიონში, შემოიარა ფოთ...ქმის მთელი ზემო სვანეთი და შექმნა ნარკვევების, ჩანახატების, ინტერვიუ...ბისა თუ ინფორმაციების ეს ციკლი. მისი მთავარი თემაა ადამიანები, მათი ფიქრები და მისწრაფებები, და კიდევ ის ძარღვი, სვანეთის წარსულს მყო...ფადთან რომ აკავშირებს და მომავლის ნათელი იმედით ფეთქავს.

სვანური ეტიუდები

ვ. გენგიურის ფოტო.

...ლაური ჩანაფერები

...ზე შემოაქვთ რქებით ხარებს

...ე ორუბლების იალკალია. ...ბზე შეფენილ ნაძვებს ნის...ა გაცრეცილი კაბები მოსავ...ურს გიმა, პატარა ეზოში, ...ზე რომ საყანე აკრავს, ბე...ძრობა ზმუის და სინაზე გა...ლი ნაგაზი აქეთ-იქით აწუ...გაბელებით.

...ელთან თმადათოვლილი ბე...ი ჩამუხლულა და წალდით ...ის ტაბიკს ჩორკნის. მარ...ახალთახალია, თეთრად ქა...ბს. ლაგურკას ფერდობზე ...არის შემოდგომის მაუწყე...სანთლისფერი ზაფრანა ანთე... შემოდგომა კი ხანმოკლე ...ბალსზემო სვანეთში. მალე ...თრდება და კალაც თეთრად ...ფენტება. ასე რომ, ძველი ...ი საზაფხულოდ თუ კიდევ ...ადეგი იყო კალას ბილიკებ...ამთარში, ალბათ, ვეღარ გა...

...ოკაცი ნაგაზის გაანჩხლებაზე ...ისაკენ გაიხედავს. კარს ...ირ მოსდგომია, სტუმარი კი ...ია. მასპინძელი მუხლებს იბე...ს და ჯიშკარს აღებს.

...ბოჩა ლადეღ! — ესალმება ...სტუმარს.

...უმარი მე ვარ, მასპინძელს კი ...ტორნი ჰქვია. წლებს და გა...ლ გაჭირვებას რომ მხრე...ბ მოეხარა, მოხუცი მარგვე...ქუჩველად ერთი თავით მა...ინებოდა ჩემს მარუბრში.

...ოდ ბალსზემო სვანეთში ...ის ყველა მაჩუბს კოშკი ...ა მიმენებული, ახლა კი უკ...ნ ნაგებ, თანამედროვე ...ბ მაჩუბსაც პირობითად ვუ...ბთ ხოლმე. აი, თუნდაც გა...ორნის „მარუბი“ ავიღოთ. მი...ბომ არც შუაცეცხლი გიზგი...ა და არც საქონლის ბღავილი ...ერთი კია — ოთახში მდგა...ურგმი და მახვშის საკარც...ბ თავისდაუნებურად მაინც ...ულში გვეპატიჟება.

...ძნელი დრო იყო, — ყვება ...ტორნი. — ძროხა მაშინაც ...ოდა და ხარი მაშინაც წვე...ასნს, მაგრამ უგზოობით ბარს ...ეტილი სვანეთი განდეგილ...ად ცხოვრობდა, თავისი წესი და კანონი ჰქონდა. თემის წევრები ჯერ უკაცოდ დარჩენილ ოჯახებს ეხმარებოდნენ, ნადს მოიხდიდნენ და თავიანთ საქმეს მხოლოდ მას შემდეგ მიხედავდნენ. ოდითგან უბატონო კუთხეში ყველა საჭირბოროტო საკითხს მახვშების საბჭო წყვეტდა. დღესასწაულზე ჩხუბის ამტეხს სასტიკად სჯიდნენ, ყანას ან ძროხას წაართმევდნენ, მკვლელს თუ სისხლს შეარჩენდნენ, 12 ნალჯვებ ყანას ჩამოართმევ...

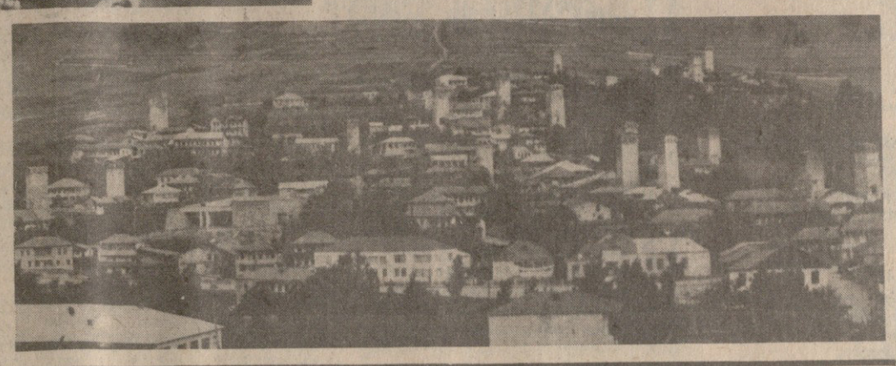

1.

თეთრი მარხილი

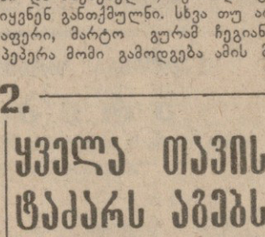

...დნენ, სხვისი ცოლის გამტაცებელს — ამის ნახევარს, და ასე შემდეგ. მდიდარ კაცად ის ითვლებოდა, ვისაც ჭრელი ნაბადი და ძაღალი კოშკი ჰქონდა, მაგრამ იმაზე უმდიდრესად მაინც ის კაცი, ვისაც ყველაზე მეტი შვილი ჰყავდა. უშვილობას ვერ იტანდა თემი.

გალაქტიონი წარბს შეკრავს და წამით გაირინდება, რაღაცას იგონებს, წუხს და სათქმელს თავს უყრის.

— მაგრამ სათემო მართლმსაჯულება ყოველთვის სწორად როდი ჭრიდა. ამას ვამბობ მე, კაცი, რომელსაც ბევრი ზვავი მინახავს და მრავალი სისხლის აღება მოწმე გავმხდარვარ. აკი ვთქვი, უშვილობას ვერ იტანდა-მეთქი თემი. ჰოდა, მამაჩემის გადმოცემით ვიცი, აქ, კალაში, ერთი ოჯახის საქმე მთელ კვირას ირჩევდა. ახალგაზრდა ქალს, რომელსაც შვილი ვერ ...ბლის მხატვარს თევდორეს დაუხატავს.

მე ზოგი რამ უკვე ვიცი გურამზე და საერთოდ ჩეგიანების გვარზე. ამიტომ არ მიკვირს, რომ იგი, ვინ იცის ეს უკვე მერამდენედ, ასე მოჯადოებული შეჰყურებს ფრესკებს. ჩეგიანები, როგორც ტაძართა ხუროთმოძღვარნი და მშენებელნი, აკი ოდითგან იყენენ განთქმულნი. სხვა თუ არაფერი, მარტო გურამ ჩეგიანის პეპერა მომი გამოდგება ამის მა...

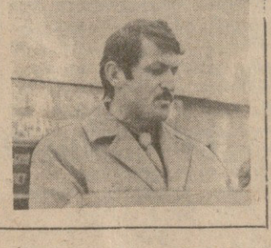

2.

ყველა თავის ტაძარს აგებს

...ალითად. ხალდეს აჯანყებისა და ტრაგედიის მონაწილე მომი ჩეგიანი, ციმბირში გადასახლების შემდეგ, 1890 წელს დაბრუნებულა მშობლიურ სოფელში, ჯერ სახლები განუახლებია, შემდეგ კი ტაძართა აოდგენა-შენებისათვის მიუყვია ხელი. ასე აღორძინებულა და აგებულა ხალდეს წმინდა მაცხოვრის ეკლესია, მთავარანგელოზის ეკლესია და იფარის მონასტერი. ბოლოს თურმე 36 წლის ხუროთმოძღვარი მდინარე ხალდეშურაზე თაღოვანი ხიდის მშენებლობას შეეწირა — ფეხი დაუსხლტა და მდინარეში გადაიჩეხა.

ახლა ჩეგიანთა უფროსი შორეული წინაპარიც გავიხსენოთ. ჰოდიშის მაცხოვრის ეკლესიის სამხრეთი კედლის შიდა შელესილობაზე, დასავლეთის თაღედში გამოსახულია საერო პირი. ფრესკის მარცხენა მხარეს, თავთან დაუსრულებელი წარწერაა: „ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ ჩეგიანი. ამენ. ესე...“ როგორც მეცნიერები ვარაუდობენ, ეკლესია, ფრესკა და წარწერა XI-XII საუკუნეებს განეკუთვნება და კედელზე გამოსახული საერო პირი — მიქაელ ჩეგიანი ეკლესიის ქტიტორი უნდა იყოს.

ჩეგიანების ჯილაგს საერთოდ შენების სიყვარული მოსდგამს. მიქაელი და მომი ტაძრებს რომ აგებდნენ, ეს ბუნებრივია. მაშინ ადამიანებს ღმერთი სწამდათ და მისთვის იღვწოდნენ, ჩვენს დროში სხვა ღმერთი გვწამს და მას ვუგებთ ტაძრებს. მომის მსგავ...

...ალეს ცენტრში შეკრებილ ვა...ებს შორის მე მას ადვილად ...ამჩევ. ჯინსის შარვალი, რე...ის მაღალყელიანი ჩექმები და ...ამარი კოფოფარა აცვია. მა... და წარმოსადეგი, შავი, ...ი წარბებითა და ჭკვიანი ...ებით იგი ისე დგას, რომ ...ადები — მისი სიტყვა გადა...ეტი უნდა იყოს.

...ელ მალე გვერდგვერდ მივა...ით და გზის თაობაზე ვსაუბ...ბ.

ზუგდიდიდან მესტიამდე ჩი...ელი საავტომობილო გზა ...ა, ისეთი, ბარე ორ ქალაქსაც ...შეუერდება, — ვეუბნები. — ...ალბათ, უშგულამდეც მიაღ...იგი.

— აუცილებლად. ეგ რომ არა ...ნდეს, რაღად ღირს ჩვენი კა...ბ. ახლოდან გზას შეუძლია ...ომში მიგრაციის შეჩერება. ...ი იფარსა და კალას შორის ...ბელ მონაკვეთს მოაღწიეს ...ბლებმა. სადაც არის, აფეთ...ი დაიწყება. ასე რომ, მესტია...ედარ გაბრუნდებით და ჩემ...სტუმრობა მოგიწევთ. ახლ...სწორედ გზის სამუშაოებზე ...ბრობდით. აფეთქებაზე მშე...ებს ოცი კაცი უნდა მივაშ...ბ. ბევრი, რა თქმა უნდა, ...ი მიდიან, მაგრამ ერთი რამ ...ეა. გაგანიერებულ და მოხ...ე გზაზე ასფალტის დაგებაც ...ე დაიწყონ, თორემ ამინდი ...ა და მოსალოდნელი ღვარცო...ბის გამო ერთხელ გაკეთებ...საქმის ხელახლა გაკეთება ...წევსო. ვერაფერს იტყვი, ...ლები არიან. სამშენებლო ...რთველოს უფროსი კანდი...ანიც ამ აზრისაა. ერთი სი...ო, ასფალტის დაგება გზის ...ანისთანავე უნდა მოხერხდეს, ...თვის კი ღრეჩე უნდა გა...ოს საჭირო მასალა და თან...

...ტარა ხიდზე გადავდიეართ თუ ...საუბრის თემა თავისთავად ...ება. აქედან ჩინებულად მო...ბთის ქიმზე აღმართული ლა...ა — კვირიკეს ტაძარი.

დიდძალი სიმდიდრეა მაგ ...რში, — მეუბნება ჩეგიანი. — ...ის ისტორიულ-ეთნოგრაფი... მუზეუმის საგანგებო მიმარ...ოთ გავეთ, ამ საღამოსეე შე...ია ვესტუმროთ ლაგურკას. ...ადამა.

...ესლისიისაკენ მიმავალ ციცაბო ...ეს მიეუყვებით.

...ბგურკა ჩამავალი მზის სხი...ი აელვარებულა. რამდენიმე ...ი და, ტაძრის მცველები იშ...ნ ხატებს, ხელოვნების ჩინებ...ქმნილებებს გვიჩვენებენ. აგ...საგანგებო ყუთში ჩადებული, ...ი თავგადასავლების ძქონე შა...ის ხატიც. მაგრამ ჩეგიანი ...ებს იმდენად არ ათვალიერებს, ...ენდაც ამ ტაძრის ფრეს...ი, რომელიც დაკით აღმაშენე...სად, ოღონდ, რა თქმა უნდა, უფრო აქეთ, 1956 წელს აფხაზეთში ჩასახლებული სვანებიდან ხალდეში პირველად გურამის მამა შამშე დაბრუნდა. სწორედ მან ააღორძინა ხელახლა სოფელი და, როგორ ფიქრობთ, რის შენებას მიჰყო ხელი?—სახლისას და გზისას. ახლა გურამის თაობის ჯერია და ისიც ცდილობს შთამომავლობას თავის დროის ტაძრები — სატელევიზიო ანძები, გზები, საშუალო სკოლები, კულტურული დაწესებულებები დაეტოვოს.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ ჩეგიანი ერთხანს გაზეთ „ახალი სვანეთის“ ლიტმუშაკად, მერე კი სტამბის დირექტორად მუშაობდა მესტიაში. ამ შვიდი წლის წინათ სწორედ სტამბის დირექტორობიდან აირჩიეს კალას სასოფლო საბჭოს თავმჯდომარედ, ახლა კი, სულ ერთი თვეა, მეტად პასუხსაგები და რთული უბანი ჩაბარეს — უშგულის მეცხოველეობის საბჭოთა მეურნეობის დირექტორად დანიშნეს. ამ მეურნეობაში უშგულის სოფლებთან ერთად კალას სოფლების მშრომელებიც არიან გაერთიანებული.

ჯერჯერობით გურამი თავის ცხოვრებაში სასოფლო საბჭოს თავმჯდომარედ მუშაობის პერიოდს თვლის ყველაზე შინაარსიანად და ნაყოფიერად. ამ დროში ხომ მთელ სვანეთში და ესე იგი კალაშიც ბევრი სასიკეთო რამ მოხდა. მისი უშუალო ღვაწლთაც დაიდგა სატელევიზიო ანძები, აინთო ნათურები, გავიდა გზა. მართალია, ამ გზაზე ჯერ ასფალტი არ არის დაგებული და მხოლოდ ადგილობრივი დანიშნულებისაა, მაგრამ მაინც გზა ეთქმის.

— წარმოიდგინეთ, რაოდენ დიდი იყო ჩემი და ჩემი თანასოფლელების სიხარული, — ამბობს ჩეგიანი, — როცა ხალდეში პირველი მანქანა ავიდა. იცით, როგორ გავიყვანეთ ეს გზა? ულასყიდლოდ, საკუთარი ძალებით. ხალხმა 58 დღეში გაჭრა 17 კილომეტრიანი ტრასა. გახსოვთ მურმან ლებანიძის ერთ-ერთი ლექსის სტრიქონები? „შენ რქამოტეხილ წიქარას გავხარ, შენ ვინ დაგტოვა უკოშკოდ, ხალდე?“ დრომ მოიტანა, და კოშკები საჭირო აღარ არის, ხალხი უმისოდ, კარგახსნილი ცხოვრობს, მაგრამ ეს გზა სამოდამოდ მოაშუშებს „წიქარას ჭრილობებს“, სოფელი ისევ აივსება ხალხით, ისევ აბღავლდება ხარძროხა, ისევ აყეფდება ძაღლი.

სვანურ სოფელში ხალხის თავკაცობა ოლიც არის და რთულიც. ოლია იმისთვის, ვინც ნადი კაცია, უშიშარი, პირდაპირი და უშუალოა. ერთი ლიტონი სიტყვა, ერთი შეუსრულებელი დაპირება, ადამიანებთან დამოკიდებულებაში ერთი შეცდომაც კი საბედისწერო შეიძლება გამოდგეს ხელმძღვანელისათვის. ასეთ კაცს ხალხი აღარ გაჰყვება, აღარ ენდობა. ჩეგიანისა ნამდვილად სჯერათ უშგულელსა და კალელებს, სჯერათ იმიტომ, რომ ნაკლებს ლაპარაკობს და მეტს აკეთებს, მუდამ სიძნელეებთან ჭიდილშია და არასდროს წუწუნებს.

— სვანი ვაუკაცი დაუზარელი, პირიანი კაცი და ჩინებული მთიბავია, გული და საქმე თუ უჩანენ, სიცოცხლესაც გაწირავს, — მეტყვის ჩეგიანი, — მაგათი გამოისობით სვანეთს დიდი მომავალი აქვს. — მერე წამით ჩაფიქრდება. — თუმცა, რა თქმა უნდა, ისეთებიც არიან, სიძნელეებს რომ გაურბიან. ასეთი შემთხვევაც მახსოვს: ერთხელ სკოლის ერთ-ერთი მეგობარი მესტიმრა ზემიზე. მანქანაში რომ ჩავსხედით, მითხრა — მაინც ვერ გამიგია, აგ კამოყრუებულ კუთხეში რა გაძლებინებსო. ერთხანს გამაბარაზა მისმა ნათქვამმა, მაგრამ წყენა მალე გადავიგდე გულიდან. ვისაც არ ედგომება აქ, უმჯობესია არც გაჩერდეს, ნაძალადევად და უგულოდ საქმე არ გაკეთდება. გაანა კი ცოტანი არიან სვანეთში ისეთი ვაუკაცები, რომლებიც, თბილისში რომ დარჩენილიყვნენ, არ დაიღუპებოდნენ, თავიანთ გზას იქაც ნახავდნენ. მაგრამ მაინც მშობლიურ მთებს დაუბრუნდნენ. და, მართლაც, ნუთუ აქაურ სიძნელეებთან ჭიდილში ვერ გამოიცდის კაცი საკუთარ თავს, ნუთუ აქ ვერ დაიგდებს სახელს განთლებული კაცი. ან კი ამ მთების დათმობა ასე იოლია?

...თენდება. უღრუბლო ცის სარკეში კეკლუცობენ ქათქათა მთები, მხოლოდ უშბა და შხარა გამდგარან ზვიადად განზე, მწვერვალებს მზის ციცხლი წაჰკიდებიათ. საოცარია, ჩეგიანის ეზოდან ორივე მწვერვალი ტაძარივით მოჩანს.

ჩეგიანი სოფლის გზაზე დგას, ფეხები მხრების სიგანეზე გაუდგამს და ხალდეს მთისაკენ ჯგუფ-ჯგუფად მიმავალ სვანებს ესალმება. კალელებთან ერთად სათიბში მესტიის რაიონის მშრომელთა 150-კაციანი რაზმიც მიდის, საკვების დამზადებაში ისინიც ეხმარებიან მეურნეობის მუშებს.

ზაფხული იწურება, მაგრამ სვანეთის მთებში თიბვა კვლავ გრძელდება.

„ღრუბედ, სევსი გამარჯვა ბეეჩო მუშაი მაარას კოჯსი თანაღს“ — ღმერთო, სვესა და გამარჯვების ნუ მოიშალი მშრომელ კაცს მთასა და კალდეშიო, — ღიღინებს ფეიდაზე დაკიდებული მოხუცი სვანი და რიტმულად უსვამს ცელს. სადღაც სამარხილე გზაზე პირტიტველი ჰაბუკი მიუძღვება ხარს. გახედავ და უცბად იფიქრებ, რომ ხარის რქებში მზის დიდი დისკო ჩამჯდარა. მოდის ხარი და მოაქვს მზე — იმედისა და სიცოცხლის დიდი მნათობი.

გალეული აკვნის მადლი

ის-ის იყო მესტიიდან უშგულისაკენ ავიღეთ გეზი, რომ გზად კალას სასოფლო საბჭოს ახალი თავმჯდომარე გურამ ხარძიანი შემოგვხვდა. სვანეთის ყველაზე „მდიდარი“ კაცი დღონებული იყო, მეუღლე და ქალიშვილი საავადმყოფოში ჰყავდა და იქით მიიჩქაროდა, საბედნიეროდ, აღმოჩნდა, რომ არც ქალბატონ თინათინს და არც მერვეკლასელ ლალას სერიოზული არაფერი სჭირდათ.

ვისი ავადმყოფობა უნდა იყოს, კაცი რომ არ დააღონოს, მაგრამ იმ წუთში ისე გვეგონა, თითქოს, ხარძიანის ტკივილი მთელი საქართველოს ტკივილი ყოფილიყოს. ასეთი ოჯახები ხომ ჩვენში თვალის ჩინჩივით გასაფრთხილებელია. ორმოცდახუთი წლის ვაჟკაცი გურამი და მისი მეუღლე თინათინ ჯაჯვანი 14 შვილისა—7 ვაჟის და 7 ქალის პატრონი არიან. სულ უფროსი, ბადრი დღეს 25 წლისაა, უმცროსები კი—ტყუპები ლეილა და ბორისი მხოლოდ 3-3 წლისანი არიან. რესპუბლიკის მთავრობა მსგავს ოჯახებს მართლაც არ აკლებს ზრუნვასა და ყურადღებას. როგორც გამონაკლისს, კალაში მცხოვრებ ხარძიანების ოჯახს ერთი ოროთახიანი ბინა მესტიაში მისცეს, მეორე ოროთახიანი ბინა კი თბილისში — გლდანის დასახლებაში.

რაკი სვანეთის „უმდიდრეს“ ადამიანებსა და გმირ დედებზე ჩამოვარდა სიტყვა, სხვებიც უნდა მოვიხსენიოთ. ამ 5-6 წლის წინათ ერთად მოიმშობიარეს ჭუბერელმა სურათ ვიბლიანმა, მისმა ერთ-ერთმა ქალიშვილმა და რძალმა. ამ-თში რძალ-მულმა პირველად გაიხარა დედობის გრძნობით, სურათ ვიბლიანს კი მე-12 შვილი ეყოლა. სვანეთში სხვაც ბევრია გმირი დედა. ასე მაგალითად, ფარელმა ოლია ჩხვიმიანმა 11 შვილი აღზარდა, 10-10 შვილი ჰყავთ მულახელებს ფაფიკო ნიგურიანსა და ლოლიჩკა ჯაჭვლიანს, ნაკრელ იზოლდა სუბელიანს და ლანამოელ ანა ანსიანს, ლატალელებს ალეკულა ვკაჭიანსა და ვარდო გირგვლიანს.

და მაინც, ყველაზე მეტი „უმდიდრესი“ დედა თუ ოჯახი კალაში ცხოვრობს. ხარძიანების გვარის შემდეგ აქ ამ მხრივ პირველობას გასვიანები იჩემებენ. ოხილიმე და მინადორა გასვიანებს 10 შვილი ჰყავთ. მინადორას კვალს გაჰყვა ერთ-ერთი ქალიშვილი ბუკურია, რომელიც ასევე 10 შვილის დედა გახლავთ. ათ-ათი შვილი ჰყავთ ვაში მარგველანს, მილა გუულბანს, მელეგ გასვიანს, დუკი ჩეგიანს, ბუკურია პირველსა და ზაირა პირველს. ჩვენ აქ ადარ მოვიხსენიეთ ის დედები, რომლებსაც 9 ან 8 შვილი აღუზრდიათ, რადგან მსგავსი ოჯახები სვანეთში, განსაკუთრებით კი ბალსზემო დასახლებაში, ძალზე ბევრია.

როგორც მესტიის რაიონის სოციალური უზრუნველყოფის განყოფილებაში გვითხრეს, ზარშან მრავალშვილიან დედებს 10.280 მანეთი ერთდროული და 32.857 მანეთი ყოველთვიური დახმარება მიეცათ, ხოლო მარტოხელა დედებმა 560 მანეთი მიიღეს. წლეულს რვა თვის მანძილზე ამ დახმარებათა საერთო ოდენობამ უკვე 26.912 მანეთი შეადგინა.

სასიხარულოა, რომ მრავალშვილიანი დედებისა თუ ოჯახებისათვის სახელმწიფოსთან ერთად რაიონის მშრომელებიც და მეზობლებიც ზრუნავენ, ხოლო ის ფაქტი, რომ მწერალმა კიტა ბუაჩიძემ ერთ-ერთ მრავალშვილიან ოჯახს—მულახში მცხოვრებ ნიგურიანებს თავისი დანაზოგიდან პირადად გაუგზავნა ორი ათასი მანეთი, მართლაც ნათლად მეტყველებს იმაზე, თუ რაოდენ დაინტერესებულია ჩვენი საზოგადოებრიობა მსგავსი ოჯახების მომრავლებით.

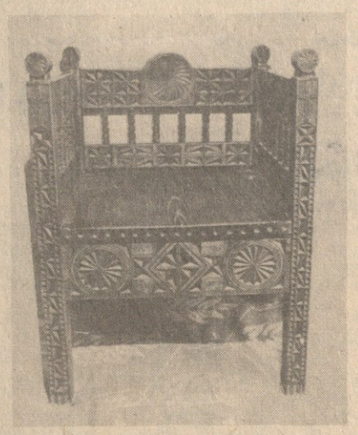

 სურათზე: ედისონ გერლიანის მიერ დამზადებული „მახვშის საკარცხული“.

სარაჩოევზე არიან რესტავრატორები

სვანეთი საქართველოს ის ერთ-ერთი კუთხეა, რომელმაც ყველაზე მრავალად და სალად შემოგვინახა ეკლესიები, მათი ფრესკები თუ განძეულობა. სვანეთის სამეცნიერო-კომპლექსური ექსპედიციის გამოკვლევით ახლა უშგულის, კალას, იფარის, ულასხის, მესტიის, ლენჯერის, ლატალის, ცხუმარის, ბეჩოხა და ფარის ეკლესიებში 3335 დასახელების 6851 ისტორიული ნივთი ინახება. ამ აურაცხელ უნიკალურ ობიექტთა შორის მესტიის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი (დირექტორი — ც. ჩართოლანი) და საერთოდ მთელი რაიონი უვლის მაგრამ, ბუნებრივია, დრო გადის, ტაძრებსა და ფრესკებს ბზარები უჩნდება და ფერი ეკარგება.

ორი წელია სვანეთის ტაძრებს საქართველოს ძეგლთა დაცვისა და გამოყენების მთავარი სამეცნიერო-საწარმოო სამმართველოს რესტავრატორები ეწევიან. გამოცდილმა მხატვარ-ოსტატებმა, გურამ ჭეიშვილმა და მერაბ ბუჩუკურამ უკვე მთავალი საინტერესო ფრესკა აღადგინეს. მათ შორის გამოირჩევა ფარის წმინდა გიორგის ეკლესიის XIII-XIV საუკუნეების ბიბლიური ფრესკები. მუზეუმში აღდგენილია „40 მოწამის ხატი“, აგრეთვე „წმინდა გიორგის“, „წმინდა იოანეს“ ხატები და სხვა. ამჟამად რესტავრატორები მუშაობენ „მთავარანგელოზისა“ და „მაცხოვრის“ ხატების აღდგენასა და ლაღამის (მესტია) წმინდა გიორგის ეკლესიის ფასადური და შიდა ფრესკების განახლებაზე. თბილისელ რესტავრატორებს ამ საქმეში დიდად ეხმარებიან ადგილობრივი მცხოვრებლები, საქმის მცოდნე ადამიანები და ახალგაზრდები, რაიონის მთავარი არქიტექტორი ნუგზარ ჩხეტიანი, ზურაბ ქაფიანიძე, ლალი ჩხვიმიანი, აგრეთვე მუზეუმის თანამშრომლები.

ამას წინათ მუზეუმს ეწვია საქართველოს სხრ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი ევგენი ხარაძე, რომელიც გაეცნო სვანეთში დაცულ კულტურის ძეგლებს და ეხაუბრა მუზეუმის თანამშრომლებს. საუბარში მრავალი საყურადღებო პრობლემა წამოიჭრა, კერძოდ, შესაკეთებელია მუზეუმის ძველი კორპუსები, უნდა გაიაზარდოს მოსახლეობისაგან ეთნოგრაფიული ნივთების შეძენა, შეიქმნას სპეციალური ქიმიური ლაბორატორია და რაც მთავარია, დროზე დაიწყოს მუზეუმის ახალი შენობის აგება. ამ ახალი ორსართულიანი მუზეუმის პროექტი, რომლის ავტორები რამაზ კიკნაძე და გიორგი მეტრეველი არიან, უკვე მზად არის და ახლა სიტყვა მშენებლებზეა.

სოფელ ჭუბერში ერთ ისეთ ამბავსაც გაიგებთ, თავდაპირველად ლეგენდად რომ მოგეჩვენებათ. ამ 70-80 წლის წინათ ვინმე ნორალდ ვიბლიანს დეგრის ტყეში თურმე დიდძალი განძისათვის მიუგნია, ზოგიერთი ნივთი შინ წამოუღია კიდეც, მაგრამ ხელმეორედ რომ მისულა იმ ადგილზე, მოპირდაპირე მხარეს აზიდულ კირალის მთებსა და ტყეებს ცეცხლი წაჰკიდებია. შემინებულ მონადირეს, ნაპოვნი განძეულიდან რაც გადარჩენილი ჰქონდა, ყველაფერი უკან დაუბრუნებია. ვიბლიანი ისე დაღუპულა, რომ საიდუმლო არავისთვის გაუნდია.

— ეს ლეგენდა კი არა, სინამდვილეა, ოღონდ ზოგი რამ გადაჭარბებულია, — გვითხრა სვანეთის არქეოლოგიური ექსპედიციის ხელმძღვანელმა. ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატმა შოთა ჩართოლანმა, ოთმელიც ექსპედიციის სხვა წევრებთან ერთად ჭუბერში, ლარილარის გათხრებზე ვნახეთ.

— ექსპედიციას ხომ არ მიუკვლევია ამ საგანძურისათვის?

— დეგრინ ტყე უზარმაზარია და თუ ვინმეს შემთხვევით არ გაუღიმა ბედმა, ისე იმ ადგილის მიგნება შეუძლებელია. მაგრამ მთავარი ის არის, რომ საგანძურის მიკვლევის ფაქტი კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმ მოსაზრებას, რომ ძველ სვანეთს აქტიური სავაჭრო და კულტურული ურთიერთობა ჰქონია ანტიკურ სამყაროსთან. ამავე ხეობაში სხვაგან ნაპოვნმა ოქროს მონეტებმაც, რომლებიც ალექსანდრე მაკედონელის მონეტების მიბაძვით არის დამზადებული, თავის დროზე ჩვენი გამოჩენილი მეცნიერი ეკვთიმე თაყაიშვილი აკი იმ ვარაუდამდე მიიყვანა, რომ ადრე ამ ადგილებში ოქროს მონეტების მოსაპრელი ზარაფხანა ყოფილა. ანტიკურ სამყაროსთან სვანეთის მჭიდრო ურთიერთობას ლარილარის გათხრებიც ადასტურებს.

— მაინც რა ფაქტები აქვს ექსპედიციას და საერთოდ რით გამოირჩევა ლარილარის გათხრები სხვა გათხრებისაგან?

— ლარილარის კრემაციულ სამარხებში, რომელსაც პირველი მონაცემებით ძველი წელთაღრიცხვის მეხუთე-მეოთხე საუკუნეებით ვათარიღებთ, დიდი რაოდენობით აღმოჩნდა ეგვიპტეში დამზადებული მძივ-სამაჯლები, აგრეთვე ბერძნული ნაკეთობანი და აქვე, ადგილობრივად დამზადებული ნივთები, რომელთა დამუშავების სტილში აშკარად იკვრძნობა იმპორტული ნაწარმის ზეგავლენა. განსაკუთრებით მდიდრად არის წარმოდგენილი ორნამენტული ბრინჯაოს მხატვრულ-ხელოსნური ნაკეთობანი, რომლებიც ყურადღებას იქცევს დამუშავების სიფაქიზით და იმდროინდელი სვანეთის რელიგიურ რწმენა-წარმოდგენათა განზოგადებით. ამასთანავე გათხრებმა დაადასტურა, რომ ძველად აქ მეთუნეობას მისდევდნენ. ეს უკანასკნელი ფაქტი ჯერჯერობით სვანეთის სხვა გათხრებში არ შეგვხვედრია. საერთოდ ლარილარის გათხრები იმითაც არის საყურადღებო, რომ მას ბრილის გათხრების გარდა ანალოგია არ მოეძებნება.

— როგორც ვიცით, აქვე ახლოს მიკვლეულია ძველი კოშკის ნანგრევები, რომელიც ბალსზემო სვანეთში, მგონი, ერთადერთია. რით არის ალსანიშნავი და რას გვეუბნება ეს კოშკი?

— კოშკი ბევრ საინტერესოს გვიამბობს. აქამდე სვანეთში შესწავლილ კოშკებში ყველაზე „უხნესიც“ კი მეთერთმეტე საუკუნით თარიღდებოდა. ლარილარის კოშკის აღმოჩენამ, იქ მიმდინარე გათხრებმა და ამის შედეგად მოპოვებულმა მასალამ დაგვიდგინა ამ კოშკის დანგრევის თარიღი—დაახლოებით მერვე საუკუნე. ეს კიდევ ერთხელ დასტურებს აკადემიკოს სიმონ ყაუხჩიშვილის, პროფესორ გიორგი გოზალიშვილისა და სხვა მეცნიერების მოსაზრებას, რომ აქ ადრე შუა საუკუნეებში სვანების ერთ-ერთი ტომი — მისიმიანები ცხოვრობდა და არა სხვა ტომები. სხვათა შორის, ამას ამტკიცებს ლარილარის სამარხოვნის გათხრებიც, რომელიც, როგორც ვთქვით, ბრილის გათხრების ანალოგიურია. ბრილში კი, უკვე დამტკიცებულია, რომ მე-16 საუკუნემდე სვანური ტომები ცხოვრობდნენ.

ლარილარის გათხრები გრძელდება. შოთა ჩართოლანთან ერთად მიწისქვეშა საუკუნეებს გულმოდგინედ სწავლობენ მეცნიერი თანამშრომლები ბესიკ შერაზადიშვილი, ნელი ტაბუეკი და ნინო რახმაძე, ლაბორანტები თამარ ჯაფარიძე, მარინე ბაქრაძე, რუსუდან თევდორაშვილი, თეიმურაზ ნაკანი და სხვები, რომლებსაც ძალზე დიდ დახმარებას უწევენ ჭუბერის საშუალო სკოლის (დირექტორი — ლ. სუბელიანი) მოსწავლეები, საავადმყოფოს (მთავარი ექიმი — ა. სუბელიანი) მუშაკები და საერთოდ თითქმის ყველა ჭუბერელი. აქაურებს უყვართ თქმა, ჩვენს ხეობაში ბარის ყოველ დაკვრაზე „რაღაცას“ წაიყოდნენ. მოთა ჩართოლანი კი ასე გვეუბნება, ნენსკრის ხეობაში სხვა ძეგლებიც გვეგულება, ისინი მინიშნებული, აღრიცხული გვაქვს და მათი შესწავლა მომავლის საქმე არისო.

ხეც „ლილეს“ მღერის

ხის პირველი იარაღი იყო თუ ავეჯი, ადამიანმა იმთავითვე ნაირგვარი ჩუქურთმით, ჯერ პრიმიტიული, შემდეგ კი უფრო რთული ორნამენტით შეამკო. და ასე, დასაბამიდან დღემდე, ხის მხატვრული დამუშავება ხელოვნებად იქცა. ამის საუკეთესო მაგალითი ხომ საქართველოში ტრადიციად ქცეული ხის მხატვრული დამუშავების ძველი და ახალი ნიმუშებია. ამ ერთი წლის წინათ თბილისში ჩინებული გამოფენა მოაწყო მხატვარმა რევაზ ნარტყოშვილმა. ხის კვეთას და მის მოჩუქურთმებას დღეს არაერთი ოსტატი მიხდევს რეს-პუბლიკაში, მეტადრე სვანეთში. როცა მესტიის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმში მე-11 საუკუნის ძეგლთან აცია მთავარანგელოზის ეკლესიიდან ჩამოხსნილ კარს ან მე-18 საუკუნეში დამზადებულ სასულიერო კათედრას ნახავთ, შემდეგ კი სხვა დარბაზში თანამედროვე ოსტატების მიერ გაკეთებულ ჩანგს, ჭიანურს, ზარდახშასა თუ აზარფეშებს იხილავთ, ირწმუნებთ, რა სიფაქიზით გაუგრძელებიათ ხის მხატვრული დამუშავების უძველესი ტრადიცია სვანეთში. მუზეუმში ხის კვეთის მრავალი ოსტატი დაგვისახელეს, ზოგსაც ჩვენ მივაკვლიეთ აქა-იქ სოფლებში, მაგრამ ამჯერად ცხუმარელ ახალგაზრდებზე გვინდა გესაუბროთ.

საერთოდ სოფელი ცხუმარი, ისევე როგორც ჰეტუთი, ოდითგან იყო ცნობილი ხის კვეთის ოსტატებით. ცხუმარის ერთ-ერთ უბანში ლაფსულალდში, ხადაც გუგუსიანები ცხოვრობენ, ორ ოსტატს დღემდე შემორჩა ძველებური ხის დასამუშავებელი დაზგები.

— ვინ იცის, ხის მხატვრული დამუშავების სიყვარული გენეტიკურად მათგან მომდევს. დედაჩემი ხომ გუგუსიანია, — გვეუბნება ცხუმარელი ახალგაზრდა ედისონ გერლიანი, რომლის ნამუშევრების ნახვამ შეუძლებელია არ ააღელვოს მნახველი. იფიქრებ, ამ ახალგაზრდა ოსტატის ჯადოქრულ ხელს ერთის დაკვრით შეუძლია ჩუქურთმათა ზღაპრის შექმნა.

ედისონ გერლიანის მეზობლად ცხოვრობენ მისი ბიძაშვილი თემურ გერლიანი და ანტონ ხაღლიანი, რომლებიც ასევე ჩინებულად ფლობენ ხის მხატვრული კვეთის საიდუმლოებას.

ამ დღეებში ხობის საზოგადოებრიობამ გულთბილი შეხვედრა მოუწყო ცნობილ პოეტსა და საზოგადო მოღვაწეს, ჟურნალ „დროშის“ მთავარ რედაქტორს ხუტა ბერულავას, რომელიც აირჩიეს ქალაქ ხობის საპატიო მოქალაქედ. შეხვედრაზე პოეტმა წაიკითხა კოლხეთისადმი მიძღვნილი ახალი ლექსები, რომელთაც ქვემოთ ვბეჭდავთ.

ხუტა ბერულავა

ახლა, როდესაც მიხმობ, კოლხეთო...

შენი პოეტი სარბიელზე რომ დგას ურყევად,
ეს იმას ნიშნავს: გაჭრა შენმა ლოცა-კურთხევამ, —

აღმეკსო სული კეთილითა, ვით საგანძური,
დაკიმორჩილე სამუდამოდ რითმა მაცდური!

როგორც კი შენი ჯადოსნური ლოცვა-კურთხევა,
განიმეორა საქართველოს ყველა კუთხემ,

ფეხზე წამოვდექ, გავიმართე წელში თამამად...
ხამს თაყვანიგცეს უთვალავმა ჩემისთანამან!

ახლა, როდესაც დედასავით მიხმობ ისევე,
მე შორეული სიყმანვილის ზღაპარს ვიხსენებ:

...დაღლილი მგზავრი როცა შევდექ გზაჯვარედინზე,
მთებს ანათებდა უკვე ზღვაში ჩასასვლელი მზე.

გუდა მოვიხსენ და როს შევძელ თავის ბნევა,
კლდეთა კედელზე წავიკითხე მკრთალი ნარწერა:

— თუ მარცხნივ წახვალ, მიადგები მაღალ სასახლეს,
თვალს რომ მოგჭრის და სიხარულით აგაცახცახებს.

შეაღებ კარებს, გაგიღიმებს მეფის ასული,
მზეთუნახავი, ცისფერთვალა და ფერნასული.

ედემის ბაღში შეგიყვანენ მისი მხევლები,
დაენაფები უკვდავების ნყალს გახელებით.

იცოცხლებ ქვეყნად ისე დიდხანს, ვიდრე ინებებ,
ტურფა ქალებიც ნებიერად გაგიცინებენ;

გელის წყალობით და სიამით სავსე ცხოვრება,
მაგრამ ვინცა ხარ, სადაური არ გეხსომება;

არც „აი ია“ გეხსომება, არც იავნანა,
არც ხობისწყალი, არც ენგური, არც ის მანანა,

ვინც გათაყვანა სილამაზეს, თვალწინ გადაშლილს,
და... ვერასოდეს დაბრუნდები ქარიატაშიც!

— მარჯვნივ წახვალ და, ან მოკვდები, ან გადარჩები,
ვერ დაისვენებ ბალლობიდან გარჯას ნაჩვევი,

წინ კატასავით გადაგირბენს შური მრავალჯერ,
თავს შეაძულებ უნებურად გულით ალქაჯებს;

წყალი და პური ისე ხშირად მოგენატრება,
ვით მშობლიური ცის და მიწის წმინდა ხატება.

ამ გზით იცლი და ვერ იპოვი ბედს და სიმდიდრეს,
ამ გზით იცლი და სიმშვიდესაც ვერ დაიკვიდრებ,

ამ გზაზე შენთვის უმაღლესი ჯილდო იქნება
მუდმივი ბრძოლა სიკეთისთვის და... ჩაფიქრება;

და კიდევ ერთი ჯილდოდ გელის — თუკი გადარჩი, —
მზეჭაბუკივით დაბრუნდები შენს ნაკვნარში!“

მარცხნივ წადიო, მაქეზებდა ძალა მაცდური,
მარჯვნივ წადიო, მეძახოდა ხმა ვაჟაცური.

საითაც გულმა გამიწია, ხალხმა გამიგო,
ერთი გზა მქონდა, არ ვისურვე სათადარიგო...

სრბოლა წლებისა, ნუღა მკითხავ, არად ჩავაგდე,
ოღონდ ეს გული, ვით ფელურმა, გავაჩანაგე,

ვლენე, ვამსხვრიე, ვათამაშე, ვაფორიაქე,
ვიდრე უნებურ მივაგნებდი სანდო იალქნებს.

ამიხდა ნატვრა — სიყმანვილის ძველი ზღაპარი,
და დღეს, როდესაც ისევ მიხმობს შენი მთა-ბარი,

ძმათა ალერსით და ღიმილით ძალმოცემული,
შენი წინსვლით და განახლებით გოცებული, —

ხმამაღლა ვამბობ, მიმიხვდები თუმცა ჩუქმელად:
გაჭრა სრულიად საქართველოს ლოცვა-კურთხევამ!

30 ოქტომბერი, 1981.

ექსპრომტი ქალაქ ხობს

რა დიდხანს იყავ ქვეყნად სოფელი,
რა დიდხანს გერქვა სახელი დაბის!
როგორ ნატრობდა ყველა ხობელი,
დაედგა შენთვის გვირგვინი დაფნის!

გამოგაჩინა შენმა საქმემან
და უფრო დიდი გაქვს დასახული...
დღეიდან შენი მოქალაქე ვარ,
შენი დიდების ერთი მსახური.

მადლობელი ვარ, რომ ამაღელვე
და გამიცოცხლე ყრმობის ფიქრები.
ბრძანე, მაუწყე, მთხოვე, მამღერე, —
შენთან ვიყავ და შენთან ვიქნები!

3 ნოემბერი, 1981.

ქართველი მხატვრის მრავალფეროვანი პალიტრა

საგზოთა კავშირის მხატვართა კავშირის საგამოფენო დარბაზში მოსკოველები ინტერესით გაეცნენ საქართველოს სსრ დამსახურებული მხატვრის ვახტანგ დუგლაძის ნამუშევრების გამოფენას...

ვ. დუგლაძემ 1943 წელს დაამთავრა თბილისის სამხატვრო აკადემია. მისი მასწავლებლები იყვნენ გამოჩენილი ქართველი, მხატვრები ა. ჭუთათელაძე, ს. ქობულაძე, უ. ჯაფარიძე. ვ. დუგლაძე 1946 წლიდან ცხოვრობს მოსკოვში. წლების განმავლობაში იმყოფებოდა საზღვარგარეთ და მუშაობდა საბჭოთა პავილიონების მთავარ მხატვრად...

გამოფენაზე ავტორმა წარმოადგინა ნამუშევრები, რომლებიც დიდი სითბოთი ასახავს იმ ქვეყნების ბუნებას, ადათ-წესებს, არქიტექტურას და ადამიანებს, სადაც ქართველ მხატვარს უხდებოდა მუშაობა. დამთვალიერებელთა ინტერესი გამოიწვია საფრანგეთის, ამერიკის შეერთებული შტატების, იაპონიის, შვეიცარიის, იტალიის, ბულგარეთის, უნგრეთის, დანიის, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის პინაკოთეკებმა, ნამუშევრებში ასახული ამ ქვეყნებისთვის დამახასიათებელმა კოლორიტმა და ყოფამ.

აქვეა მხატვრის მშობლიური ჩანახატები. რამდენი სინაზე და სითბოა სვანურ ეტიუდებში, მახინჯაურის და ციხისძირის პეიზაჟებში, მშვენიერია მოხუცი ქართველის პორტრეტი, დიდი ალმაფრენით არის შექმნილი მხატვრის დედის პორტრეტი...

აი, რა გვთხრა სსრ კავშირის სახალხო მხატვრმა, ლენინური პრემიის ლაურეატმა თ. სალახოვმა.

— ნაირი-ნაირი ფერებით ბრწყინავს ვ. დუგლაძის პალიტრა. მის ნამუშევრებს ჭეშმარიტი სიხარული მოაქვს. დარწმუნებული ვარ, რომ ამ დარბაზში არავინ დარჩება გულგრილი. გულით ვულოცავ ჩემს ქართველ კოლეგას.

დ. მაჭავარიანი,
„კომუნისტის“ საკ. კორ.
ქ. მოსკოვი.

ფაქტები • მოვლენები • კომენტარი

● იემენი

მადლობა დახმარებისათვის

სანა. აქ გაიმართა რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს, საკონსულტაციო საბჭოსა და შეიარაღებული ძალების სარდლობის წარმომადგენელთა გაფართოებული ერთობლივი სხდომა, რომელზეც განიხილეს სსრ კავშირში იემენის არაბთა რესპუბლიკის პრეზიდენტის ალი აბდალა სალეჰის ოფიციალური მეგობრული ვიზიტის შედეგები.

სხდომაზე გამოსულმა იემენის არაბთა რესპუბლიკის ვიცე-პრეზიდენტმა აბდელ ქერიმ ალ-არაშიმ აღნიშნა, რომ პრეზიდენტ ა. ა. სალეჰის წარმატებული ვიზიტი მოსკოვში უსათუოდ მოახდენს დადებით ზემოქმედებას საბჭოთა კავშირ-იემენის მეგობრული ურთიერთობის შემდგომ ზრდასა და გაღრმავებაზე ბევრ დარგში.

იემენის არაბთა რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭომ და საკონსულტაციო საბჭომ მიღებულ დადგენილებაში მადლობა გადაუხადეს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმს, საბჭოთა მთავრობას, მთელ მეგობარ საბჭოთა ხალხსა და პირადად სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანს, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარეს ლ. ი. ბრეჟნევს, იმისათვის, რომ ეხმარებიან იემენელ ხალხს მისი ქვეყნის განვითარების საქმეში.

საკლესიასა და ახალი ამბების საკავშირო კორესპონდენტები გვეტყობინებენ

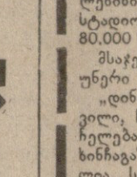

4 ნოემბერი

● ᲐᲨᲨ

პენტაგონი გეგმავს...

ვაშინგტონი. პენტაგონმა ფაქტობრივად დაადასტურა პრესის ცნობები, რომ ამერიკის შეერთებული შტატები აპირებს საუდის არაბეთის გადაქცევას თავის ერთ-ერთ მთავარ სამხედრო-სტრატეგიულ პლაცდარმად ახლო აღმოსავლეთში. სამხედრო უწყების წარმომადგენელმა გ. ეელსმა პრესკონფერენციაზე აღიარა, რომ შეერთებული შტატები 5-10 წლის მანძილზე გეგმავს „ინტეგრირებული თავდაცვის“ შექმნას მთელი ახლო აღმოსავლეთისათვის. ეს გეგმა, კერძოდ, ითვალისწინებს ამერიკის საომარი საჭურვლის წინასწარ განლაგებას საუდის არაბეთსა და სხვა ქვეყნაში, აგრეთვე ამერიკის ჯარების გადაყვანას ამ ადგილებში.

დამატებითი ცნობა

ექვსი 1400 მეგადური

დელი. გრძელდება 1400 მეგადურის ძებნა, რომლებიც უგზოუკვლოდ დაიკარგნენ გრიგალის შედეგად, ინდოეთის გუჯარათის შტატის სანაპირო რაიონებს რომ დაატყდა თავს. მაშველ ოპერაციებში მონაწილეობენ ინდოეთის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ხომალდები.

სტიქიამ სჭარბობი მატერიალური ზარალი მიაყენა სანაპირო სოფლებს, აგრეთვე კანდლის ნავსადგურს, სადაც ხუთი გემი ჩაიძირა. ზღვაში გასული 190 თევზსაჭერი გემიდან ნაპირზე მხოლოდ 83 დაბრუნდა.

გარდაიცვალა უხუცესი ადამიანი

ისლამაბადი. როგორც გაზეთი „პაკისტან ტაიმსი“ იტყობინება, 1 ნოემბერს გარდაიცვალა ედადამიწის ერთ-ერთი უხუცესი ადამიანი 157 წლის პაკისტანელი მოქალაქე მალიქ ჰაბიბ რასული.

ᲛᲐᲓᲚᲝᲒᲐ ᲓᲐᲮᲛᲐᲠᲔᲒᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ

● საფრანგეთი

ევროპის პარლამენტის სესია

პარიზი. სტრასბურგში გაიხსნა „საერთო ბაზრის“ საკონსულტაციო ორგანოს — ევროპის პარლამენტის მორიგი სესია. მის დღის წესრიგში დგას ერთადერთი საკითხი—ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების მინისტრთა საბჭოს მიერ შემუშავებული „საერთო ბაზრის“ 1982 წლის ბიუჯეტის პროექტის განხილვა. მოელიან რომ მძაფრი კამათი გაიმართება. ევროპის პარლამენტის საბიუჯეტო კომისიამ უკვე მოამზადა პროექტის თავისი ვარიანტი, რომელიც მნიშვნელოვნად განსხვავდება დეპუტატთა განსახილველად გატანილი პროექტისაგან. იგი, კერძოდ, თვალისწინებს, მკვეთრად შემცირდეს მინისტრთა საბჭოს მიერ დაგეგმილი ხარჯები, რომელიც ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ეგრეთ წოდებული „ერთიანი“ სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის დაფინანსებას უნდა მოხმარებოდა, და რამდენადმე გაიზარდოს სოციალური პროგრამებისათვის განკუთვნილი ასიგნებანი.

აქ გაიხსენეს, რომ მას შემდეგ, რაც ორი წლის წინათ ევროპის პარლამენტს გაერთიანების ბიუჯეტის პროექტის განხილვაციების უფლება მიენიჭა, მის განხილვას მუდამ მოსდევდა წინააღმდეგობა „საერთო ბაზრის“ საკონსულტაციო ორგანოს ამ აღმასრულებელ ორგანოებს შორის. 1980 წლის ზაფხულში ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ბიუჯეტის ირგვლივ წამოჭრილი მწვავე უთანხმოების გამო „საერთო ბაზარი“ ლამის ფინანსური კატასტროფის პირას აღმოჩნდა. წელს არაერთი თვე მოუნდა წამოჭრილი კონფლიქტის მოწესრიგებას, რადგან საფრანგეთმა, გერმანიის ფედერაციულმა რესპუბლიკამ და ბელგიამ უარი თქვეს დაეფინანსებინათ ბიუჯეტი იმ სახით, როგორადაც მოიწონა იგი ევროპის პარლამენტმა. მიმომხილველნი არ გამორიცხავენ, რომ პარლამენტის ახლანდელი სესია შეიძლება ახალი ხანგრძლივი კონფლიქტის პროლოგი გახდეს.

ჰუსეინი უარყოფს კემპ-დევიდს

იორდანიის მეფის ვიზიტი ამერიკის შეერთებულ შტატებში

ვაშინგტონი. რ. რეიგანის ადმინისტრაცია იორდანიის მეფე ჰუსეინის ვიზიტს ამერიკის შეერთებულ შტატებში იყენებს იორდანიაზე ზეგავლენის მიზნით, რათა აიძულოს იგი, მხარი დაუჭიროს არაბული სამყაროს მიერ უარყოფილ კემპ-დევიდის კაპიტულანტურ გარიგებას.

ჰუსეინთან აქ გამართულ შეხვედრაზე პრეზიდენტი რ. რეიგანი ყოველნაირად ეწევდა რეკლამას კემპ-დევიდის პროცესს და გამოთქვა „იმედი“, რომ იორდანია შეუერთდება მას. მაგრამ, როგორც ადმინისტრაციის მაღალი თანამდებობის წარმომადგენელთა განცხადებები მოწმობს, მეფემ კვლავ დაადასტურა, რომ იორდანია უარყოფითად ეკიდება კემპ-დევიდს, რომლის მიზანია გაამარადოსოს ისრაელის მიერ არაბული მიწების ოკუპაცია. ჰუსეინმა, განაცხადა ამ წარმომადგენლებმა, თქვა, რომ საჭიროა შეიქმნას „შესაფერი სტრუქტურა“ ახლო აღმოსავლეთში მშვიდობიანი მოწესრიგებისათვის და დასძინა, რომ ასეთი გადაწყვეტის დიდმნიშვნელოვანი პირობებია პალესტინის არაბი ხალხის ხელშეუვალი უფლებების ცნობა და ხსრაელის წასვლა იერუსალიმის არაბული ნაწილიდან.

ადმინისტრაციის წარმომადგენლებს სხვა აღარაფერი დარჩენიათ, თუ არა ის, რომ აღიარონ „სერიოზული დაბრკოლებების არსებობა“ კემპ-დევიდის გარიგებასთან იორდანის შეერთების საკმეში, რადგან, როგორც აღინიშნა, მეფეს მიიჩნია, რომ მას „არ მოჰყოლია პროგრესი“ პალესტინის საკითხში.

ეი-ბი-სის ტელეკომპანიის მიმომხილველი იუწყება: მოლაპარაკებაზე რეიგანი უმთავრესად ლაპარაკობდა იმაზე, როგორ უნდა დაიცვან იორდანია სხვა არაბებისაგან, მეფე კი ლაპარაკობდა იმაზე, როგორ უნდა დაიცვან ყველა არაბი საფრთხისაგან, რომლის წყარო არ დაუსახელებია. უეჭველია, იგი „ულისხმობდა ისრაელს და ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ მხარდაჭერილი კემპ-დევიდის გეგმას, რომელსაც იგი უარყოფს.

პოლიტიკა მხატვრის თვალით

ამერიკის შეერთებული შტატების მილიტარისტული კურსი, გამალებული შეიარაღების დაჩქარება და მახინრივი მოსპობის ახალი იარაღის წარმოება სულ უფრო მზარდ წინააღმდეგობას აწყდება მთელ მსოფლიოში (გაზეთებიდან).

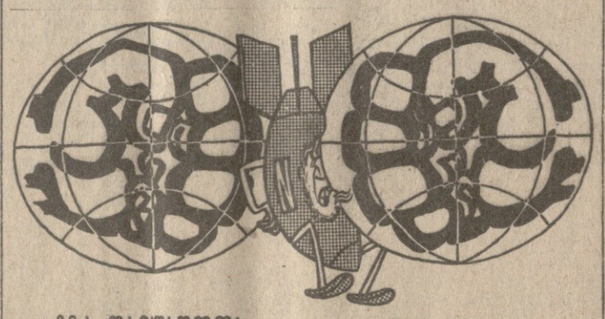

გზა დავუხსნოთ!

გ. ლომეიძის ნახატი.

საერთაშორისო შენიშვნები

სიტუაცია არავითარ საყოველთაოდ მიღებულ ლოგიკას არ ემორჩილება: განვითარებული ინდუსტრიული სახელმწიფოს პარლამენტი კონსტიტუციური საკითხების გადაწყვეტისას იძულებულია ყოველთვის ბრიტანეთის გვირგვინს მიმართოს. რას იზამ, ასეთია დღევანდელი კანადის სინამდვილე.

ნეკერჩხლის ფოთლის ქვეყნის საუკუნეზე მეტი ხნის ისტორიის მიუხედავად, მის ძირითად კანონს დღემდე არ აზის თავისთავად ბუნებრივი დამღა „დამზადებულია კანადაში“. ამ ქვეყნის კონსტიტუციას ცვლის ბრიტანეთის ჩრდილოეთ ამერიკის აქტი, რომელიც 1867 წელს ვესტმინსტერის სასახლემ მიიღო. რამდენადაც იგი ინგლისის პარლამენტის კანონია, მისი ძირითადი დებულებების შეცვლა მხოლოდ ლონდონს შეუძლია. კანადა კი მოკლებულია სუვერენული სახელმწიფოს ერთ-ერთ მთავარ პრეროგატივას — იმის უფლებას, რომ დამოუკიდებლად განაგებდეს თავის კონსტიტუციას.

ბრიტანეთის ჩრდილოეთ ამერიკის აქტით კანადის ფედერალიზმის სისტემაში სხვადასხვა უფლებამოსილებანი აქვს მინიჭებული ფედერალურ და პროვინციულ მთავრობებს. თავდაცვა, საგარეო ურთიერთობა, გადასახადების გადახდევინება და პროვინციებს შორის ვაჭრობის რეგლამენტირება ფედერალური მთავრობის პრეროგატივად იქცა. პროვინციების კომპეტენციაში კი შედის საკითხები, რომლებიც განათლებას, სოციზრუნველყოფას, შრომითს ურთიერთობას ეხება. მათს საკუთრებაშია ბუნებრივი რესურსები.

მაგრამ აქტის მიღებიდან გავლილი 114 წლის მანძილზე მოფლიოში ბევრი რამ შეიცვალა. კანადამ სერიოზული ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური, კულტურული და ეროვნული ტრანსფორმაცია განიცადა. ამიტომ ეს კანონი სულ უფრო ხშირად უძლური ხდება პასუხი გასცეს კითხვას, თუ ვის უნდა ენიჭებოდეს უპირატესობა ამა თუ იმ პრობლემის გადაწყვეტისას.

ძირითად კანონში დაშვებულმა ხარვეზებმა განაპირობა ქვეყანაში ფედერალურ-პროვინციულ ურთიერთობათა სერიოზული გამწვავება. ბოლო ათი წლის მანძილზე ოტავასა და პროვინციებში წარამარა აბრალებენ ერთმანეთს თავიანთი უფლებების ხელყოფას.

ვერ ვიტყვით, რომ კანადაში არ ცდილან კონსტიტუციის პრობლემის გადაწყვეტას. ამას ცდილობენ აგერ უკვე 54 წელწადია. მაგრამ კონსტიტუციურ გარდაქმნათა ტვირთი ადგილიდან არ იძვრის. ფორმალურად იმის გამო, რომ ფედერალურმა მთავრობამ და პროვინციებმა საერთო ენა ვერ გამონახეს, თუ რა შესწორებები შეიტანონ ბრიტანეთის ჩრდილოეთ ამერიკის აქტში მას შემდეგ, როცა ვესტმინსტერის სასახლე აქტს მთის სრულ გამგებლობაში გადასცემს.

აქ ბუნებრივად იბადება კითხვა: რატომ არის, რომ კანადაში კონსტიტუციური რეფორმის მომხრენი ასე ელოლიავებიან საუკუნის წინანდელ დოკუმენტს, თანაც ინგლისის პარლამენტის მიერ მიღებულს, იმის ნაცვლად, რომ კანადის ნამდვილი კონსტიტუცია შექმნან? როგორც ჩანს, სწორედ აქ არის ძაღლის თავი დამარხული.

მართლაც და, რატომ არ უნდა თქვან უარი კანადელებმა ხავსმოკიდებულ აქტზე? ამგვარ კითხვაზე ფედერალური ხელისუფლების წარმომადგენლები დაახლოებით ასეი პასუხს იძლევიან: „ასე გადავწყვიტეთ იმიტომ, რომ ჩვენ ასე გადავწყვიტეთო“. მაგრამ, თუ საქმეში უფრო ღრმად ჩავიხედავთ, ცხადი გახდება, რომ აქტის შენარჩუნება ქვეყნის ძირითად კანონად ხელს აძლევს იმ კონსტიტუციური სპექტაკლის ყველა მომქმედ პირს, რომელიც ნახევარ საუკუნეზე მეტია კანადაში თამაშდება, სხვანაირად რომ ვთქვათ, ფედერალურ მთავრობასა და ათ პროვინციულ მთავრობას. ამის თამაზეი ტორონტოს გაზეთი „სტარი“ ნიშანდობლივად წერდა, ბრიტანეთის ჩრდილოეთ ამერიკის აქტი უფრო მეტად ცნობილია არა იმით, რაც მასში არის, არამედ იმით, რაც მასში არ არსო. საკმარისია თქვას, რომ მასში ნახსენებიც კი არ არის კანადელთა უფლებები და თავისუფლებები. სწორედ ამაში უნდა ვეძებოთ მისი „დღეგრძელობის“ მიზეზი. მდიდარი და გავლენიანი კანადელები სწორედ ასეთი კონსტიტუციის წყალობით გრძნობენ თავს არხეინად.

კონსტიტუციურ კამათს ახალი იმპულსი მიეცა შარშან გაზაფხულზე, როცა რეფერენდუმის წინ კვებეკში პრემიერ-მინისტრი პ. ტრიუდო დაპირდა ამ ფრანგულენოვანი პროვინციის მოსახლეობას, კონსტიტუციის პრობლემას, ბოლოს და ბოლოს, გადავწყვეტთო. ფრანგული წარმოშობის კანადელა არათანასწორუფლებიანი მდგომარეობა მეტ პოპულარობას ანიჭებდა მმართველი ნაციონალისტური პარტიის პროგრამას, რომელიც ითვალისწინებდა ქვეყნის სხვა ნაწილებთან კვებეკის კავშირურთიერთობის არსებითს შესუსტებას. მიუხედავად ამისა პროვინციის მოსახლეობამ, რომელიც ენდო პრემიერ-მინისტრს, მხარი არ დაუჭირა კვებეკის ნაციონალისტური პარტიის მიერ წამოყენებულ „სუვერენიტეტ-ასოციაციის“ იდეას, ტრიუდო იძულებული გახდა ემოქმედნა.

პროვინციებთან უნაყოფო მოლაპარაკების შემდეგ (ათიდან რვა პროვინციამ არ გაიზიარა ოტავის მიერ შეთავაზებული კონსტიტუციური რეფორმის გეგმა), ფედერალურმა მთავრობამ გადაწყვიტა უარი ეთქვა კონსენსუსის პრინციპზე, რომელსაც მანამდე იცავდნენ. კონსტიტუციის პროექტი პარლამენტის განსახილველად წარადგინეს.

მაგრამ მთავრობის განზრახვამ ცალმხრივი წესით, პროვინციებთან შეუთანხმებლად განეხორციელებინა ქვეყნის ძირითადი კანონის რეფორმა, მწვავე ოპოზიცია გამოიწვია. რეა პროვინციამ მთავრობას კანადის უმაღლეს სასამართლოში უჩივლა. იმედოვნებდნენ, რომ, რამდენადაც წინათ აქტის ყოველგვარ დამატებას პროვინციებს უთანხმებდნენ, ამჯერად მათი აზრის უგულებელყოფას სასამართლო უკანონოდ ჩათვლიდა.

მაგრამ უმაღლესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა სარჩელი. ტრიუდოს გეგმას, ფაქტობრივად, გზა გაუხსნეს. პარლამენტში საკონსტიტუციო რეზოლუციისათვის ქენჭისყრის შემდეგ იგი ლონდონში გაიგზავნება. ფორმალურად ახლა საქმე ვესტმინსტერის სასახლეზეა.

ამავე დროს უმაღლესმა სასამართლომ ზოგი რამ დაუთმო პროვინციებსაც, როცა ცნო, კანადის პოლიტიკური ტრადიციებით კონსტიტუციური საკითხები მათი თანხმობით უნდა წყდებოდეს. ეს მომენტი მაშინვე გამოიყენეს პროვინციებმა ოტავის გეგმის განხორციელების საწინააღმდეგო კამპანიის დასაწყებად. სასამართლოს ორჭოფული გადაწყვეტილება კიდევ უფრო ამწვავებს ფედერალურ-პროვინციულ ურთიერთობებს და ქვეყანაში საშინაო-პოლიტიკური ვითარების დესტაბილიზაციას იწვევს.

კანადის ფედერალური მთავრობის მიერ განხორციელებული კონსტიტუციური რეფორმა ყველაზე გაბედული ცდაა ამ ქვეყნის ისტორიაში იმისა, რომ შეცვალოს ძირითადი კანონი. ცხადია, რომ ტრიუდოს გეგმის წარმატება იურიდიულ საფუძველს შეუქმნის კანადის კონსტიტუციას. მაგრამ საქმე ის არის, მოისურვებს თუ არა ფედერალური მთავრობა ამ საკითხის კიდევ უფრო გაღრმავებას. არანაკლებ მნიშვნელოვანი ფაქტორია აგრეთვე ის, თუ ვის მიემხრობიან კანადელები კონსტიტუციის შემდგომი მოდიფიკაციის საკითხში — ოტავას თუ პროვინციებს.

დღემდე კონსტიტუციური კამათი, ფაქტობრივად დიალოგი პროვინციებისა და ოტავის მთავრობებს შორის. მოსახლეობას კი ჩუმი მეთვალყურის როლი აქვს მიკუთვნებული. ამიტომ შემთხვევითი არ არის, რომ, საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის მონაცემებით, არსებულ პრობლემათა მნიშვნელობის თვალსაზრისით კონსტიტუციის საკითხი პირველ ადგილზე არ დგას. კანადელებს სურთ, რომ უწინარეს ყოვლისა გადაწყდეს მათთვის არსებითი — სიძვირის, ინფლაციის, უმუშევრობის პრობლემები.

მართალია ტრიუდოს კონსტიტუციური რეფორმა წინგადადგმული ნაბიჯია, მაგრამ ბევრი პრინციპული საკითხი, როგორიც არის ქვეყნის მოქალაქეთათვის გარანტირებული უფლებების მინიჭება, მის მიერ პრაქტიკულად უგულებელყოფილია. მთლიანად არ არის გათვალისწინებული ფრანგული წარმოშობის კანადელთა ეროვნული ინტერესები და მათი თვითგამორკვევის უფლება. და განა ეს არ მოწმობს, რომ კვებეკელთათვის რეფერენდუმის წინ მიცემული სიტყვა ქარს გაატანეს?

ცხადია, რომ კანადაში კონსტიტუციური პრობლემის დემოკრატიულ საფუძველზე გადაწყვეტისათვის უწინარეს ყოვლისა საჭიროა ქვეყანაში ფრანგული და ინგლისური წარმოშობის კანადელი ერების ცნობა, მკვიდრი მოსახლეობის უფლებების უზრუნველყოფა, ქვეყნის ყველა მოქალაქის პოლიტიკური და ეკონომიკური უფლებების დაცვა.

კანადა: კონსტიტუციური რეფორმის ქსელში

ᲔᲠᲗᲘᲐᲜᲘ ᲛᲘᲜᲘᲡᲢᲠᲗᲐ ᲡᲐᲑᲭᲝᲗᲐ ᲓᲐᲡᲢᲣᲠᲘ

4:2! პროგნოზი გამართლდა ოღონდ ჰირიქით

„დინამო“-„ბასტია“ — 3:1 (1:0)

თბილისი. 4 ნოემბერი. ვ. ი. ლენინის სახელობის „დინამოს“ სტადიონი. 8 გრადუსი სითბო. 80.000 მაყურებელი.

მსაჯები — როოტი, ბრემი, დიუნერი (ყველანი — გფრ).

„დინამო“: გაბელია, ხიზანიშვილი, ჩივაძე (ქვანია — 23-ე და ხელეგაძე — 87-ე წუთიდან), ხინჩაგაშვილი, მუჯირი, დარასელია, სვანაძე, სულაქველიძე, გუცაევი, კაკილაშვილი, შენგელია.

„ბასტია“: იარი, კაზი, ბაკონიე, ორლანდუჩი, ბაჯიკა, ფიარი, პონტე, იილი, მილა, ერლაშე, მარსიალი.

გოლები: შენგელია (მე-15 და 74-ე წუთებზე), სულაქველიძე (მე-60 წუთზე), მილა (90-ე წუთზე).

გაფრთხილებული არიან სვანაძე, ბაჯიკა და ფიარი.

მაშ ასე, ამ ორი გუნდიდან საბოლოო გამარჯვება თბილისის „დინამომ“ მოიპოვა: სტუმრად ფრე — 1:1, შინ — 3:1 ანუ 4:2 თბილისელთა სასარგებლოდ. საქართველოს ტელევიზიით ბევრმა იხილა ბასტიის სტადიონის ტაბლოზე წარწერილი ციფრი — 4:2. პირველი მატჩის წინ ასეთი ანგარიშით გამარჯვებას უწინასწარმეტყველებდნენ „ბასტიის“ ქომაგები თავიანთ გუნდს, მოხდა კი პირიქით: ეს საწადელი სწორედ დინამოელებმა აისრულეს.

ახლა მივყვეთ ევროპის თასების მფლობელთა თასის გათამაშების განმეორებით მერვედფინალურ მატჩს, რომლის შედეგმაც თბილისელებს გუშინ მეოთხედფინალისკენ გაუკაფა გზა. მე-15 წუთზე გუცაევი, დარასელიამ და შენგელიამ დიდებულად გაითამაშეს სამსვლიანი კომბინაცია, რომელიც „დინამოს“ მთავარმა ბომბარდირმა შენგელიამ „ბასტიის“ კარის აღებით დაამთავრა. საერთოდ, ამ ხნის განმავლობაში დინამოელთა ტერიტორიული უპირატესობა აშკარა იყო. გოლის გატანის შემდეგ კი, განსაკუთრებით მას მერე, როცა ტრავმამოუშუშებელმა ჩივაძემ დატოვა მოედანი, მასპინძლებმა თამაშის ტემპს ერთგვარად უკლეს და დაცვაშიც დრო და დრო შეუთანხმებელი მოქმედების მოწმენი გავხდით. ალბათ ამის გამო იყო, რომ კორსიკელებმა რამდენიმე საკმაოდ სახიფათო კონტრიერიშიც განახორციელეს. ბასტიელთაგან თბილისელთათვის ერთობ რთული ვითარებაში განსაკუთრებული აქტიურობით და თამაშის საკმაოდ მაღალი ტექნიკით გამოირჩეოდნენ ზანგი ფეხბურთელები ილი (№ 8) და მილა (№ 9).

ეს იყო და ეს. შესვენების შემდეგ კორსიკელებმა პრესინგით თამაშის ტაქტიკა თანდათან უარყვეს. ეს გასაგებიც იყო, რადგან მათ ამ ხერხმა ვერაფერი სარგებელი მოუტანა და ამიტომ ტევეთი ტაქტიკა აირჩიეს. ეს იმას ნიშნავდა, რომ თამაში ხანგრძლივ ხანს და... მასპინძლებს სწორედ ეს აძლევდათ ხელს, მათ მანევრების არეც გაუფართოვდათ მათს იერიშებსაც მეტი სიმწარე ახლდა.

შესვენების შემდეგ საუცხოო ითამაშა კაკილაშვილმა, რომელმაც მის წინ ზღუდედ აღმართული სამი მეტოქე უკან ჩამოიტოვა და ხელსაყრელ პოზიციაზე მყოფ სულაქველიძეს გადასცა ბურთი. ამ უკანასკნელმა ზუსტად დაარტყა და მართლაც ლამაზი გოლი გაიტანა. ამის შემდეგ იმარჯვა დარასელიამ. მან ფეხბურთი დაუსვა ბურთი შენგელიას, რომელმაც გონებამახვილურად ეს გამოიტყუა მეკარე იარი და ანგარიში 3:0-მდე გაზარდა. მატჩი მიწურულს მილამ თბილისელთა კარში ერთადერთი სპორტული გოლი გაიტანა.

შეხვედრის არბიტრმა ძირითადად საუცხოოდ იმსაჯა.

ამრიგად, „დინამომ“ ევროპული ტურნირის საშემოდგომო ციკლი წარმატებით განვლო მეოთხედფინალში გავიდა.

დაბოლოს, მატჩს ესწრებოდა საფრანგეთის გაზეთის „ფრანს სუარის“ კორესპონდენტი ი... სწორედ იმ გაზეთისა, რომელმ მთელი ფრანგული პრესის სახელ... რისპირო შეფასება მისცა ბასტ... აში თბილისელთა თამაშს. იცის, იქნება აქ, თბილისში მა... დარწმუნდა „ფრანს სუარის“ ... რმომადგენელი იმაში, რომ ... მოელთა კოლექტიური შ... ლებლობანი მართლაც ... რომ თბილისელი ფეხბურთელ... ბის ინდივიდუალური თვისებ... საშუალო დონეზე გაცილ... მაღალია და მათ არც გამო... ნებლობა და არც გონებამახ... ლობა აკლიათ საფეხბურთო ... დონეზე მოქმედებისას. სამ... გოლი ჩვენმა ფეხბურთელებ... ხომ სწორედ არასტერეოტი... ლი, გონებამახვილურად გა... შებული კომბინაციების შედეგ... გაიტანეს.

ჯ. ენუქიძ...

ჩემპიონთა თასი. კიევის „დინამო“-ვენის „აუსტრია“ — 1... (პირველი მატჩი მოიგეს კიევლებმა — 1:0 და ამრიგად მეო... ხედფინალში გავიდნენ).

უეფას თასი. გფრ-ის „კაიზერსლაუტერნი“-მოსკოვის „სპარტაკი“—4:0 (პირველი შეხვედრა ... გო „სპარტაკმა“ — 2:1. „სპარტაკი“ გამოეთიშა შეჯიბრებას).

სურათზე: შეტევაზეა რ. შენგელია. ვ. გენგიურის ფოტო.

თბილისის გარნიზონის უფროსის

ბრძანება

1981 წლის 7 ნოემბრის თბილისის გარნიზონის ჯარების პარადის შესახებ

§ 1

1981 წლის 7 ნოემბერს დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 64-ე წლისთავის აღსანიშნავად 10 საათსა და 00 წუთზე დანიშნულია თბილისის გარნიზონის ჯარების პარადი. პარადს მიიღებს ამერკავკასიის წითელდროშოვანი სამხედრო ოლქის ჯარების სარდალი გენერალ-პოლკოვნიკი ო. თ. კულიშევი.

პარადის სარდლობა ნაბრძანები მაქვს მე.

§ 2

ნაწილების მეთაურებმა გამოგზავნონ მეხაზეები და გამოიყვანონ ჯარები პარადზე დამტკიცებული რაოდენობით დადგენილ დროს.

ტანსაცმლის ფორმაა საზაფხულო, სამწყობრო საპარადო.

§ 3

სასახლეტო-საარტილერიო ... ფის უფროსმა პოლკოვნიკმა ... აბრამიანმა მისცეს საარტილერიო სალუტი ჩემი მითითების თ... ზმად.

§ 4

საერთო ხელმძღვანელობას ... რნიზონის ჯარების გამწკრივებ... და მათი გავლის დროს რუსთაველ... ის პროსპექტზე წესრიგ... დასამყარებლად ვავლენ თბილ... სის გარნიზონის სამხედრო ... მენდანტს პოლკოვნიკ ა. ნ. ჩ